

IPARI JOGVÉDELLEM

SZERKESZTI: DR. LÁNCZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR. KADOSA MARCEL

A veszélyességi osztályodba való sorozás és az 1907/8., 1909., 1910. évi balesetbiztosítási Költségek megállapítása és felosztása.*)

Írta: Schlächter Leó, az O. P. műszaki titkára.

Az 1907: XIX. t.-c. által létesített rendszerrel az üzemek veszélyességük arányában járulnak hozzá az évi balesetbiztosítási költségekhez, s ezért a veszélyeséget nem abszolúte, hanem relative kell kifejezni. Az előre meghatározott díjtételeknél (mint Ausztriában és a magánbiztosító intézeteknél) a fizetendő díjtétel kell hogy fedezze a kockázatot. A kockázat pedig a munkatervek és az abszolút veszélyességnek a szorzata. Képzelnünk el egymás mellett két teljesen azonosan berendezett körfűrész s az egyiknél egy napi 2, a másiknál egy napi 4 K-ás keresetű munkást. A baleseti eshetőség mindkét esetben ugyanaz, mégis, ha az utóbbi munkást éri baleset, a kártalanítás alapja kétszer akkora, mint az elsőnél, s így a kockázat is kétszer akkora. Viszont ha két ugyanolyan keresetű munkás egyike körfűrésznél, másik a szallagfűrésznél dolgozik, akkor a munkabér azonossága dacára is az előbbinél a kockázat kétszer akkora, minthogy körfűrész-üzemknél kétszer annyi baleset szokott történni, mint a szallagfűrész-üzemknél. Előre megállapított díjat fizető rendszerknél tehát igen fontos a kockázat, s így a veszélyesség pontos megállapítása. Minthogy azonban az országos pénztárnál a munkaadók a költségekhez üzemük veszélyességének arányában járulnak hozzá, a felosztási művelethez teljesen elégséges azt az arányt ismerni, amely az egyes üzemek veszélyessége között fennáll, vagyis ha az összes üzemek veszélyességét egy akár létező, akár elméletileg feltételezett üzemhez viszonyítjuk. Ez az üzem, a dolog természeténél fogva, vagy az, amelyben a legkevesebb, vagy az, amelyben a legtöbb baleset fordult elő. Első esetben az illető üzem veszélyessége arányszámát 1-nek vesszük, utóbbiban pedig a legmagasabb felvett veszélyességi arányszám jelzi az üzem veszélyességi arányszámát és az egységnyt ezen arányszámmal való osztás útján nyerjük. *Az a szám, amely mutatja, hogy valamely üzem hányszor veszélyesebb az egységnyi veszélyességű üzemnél, az a veszélyességi arányszám.* A veszélyességi arányszámokat üzemkategóriák szerint állapítják meg és ezeket a

megállapításokat veszélyességi táblázatba foglalják. Minthogy egy üzemkategória veszélyessége maga is igen változó, az egy kategóriába tartozó összes üzemek veszélyességi arányszáma egy számmal nem adható meg, miért is egy kategória veszélyességi arányát a veszélyességi arányszámok bizonyos spáciumával kell megadni (például: 15-25). Egy ilyen spácium a veszélyességi osztály.

A veszélyességi táblázat megállapítása tehát abból áll, hogy felvesszünk bizonyos számú veszélyességi osztályt és ezeknek megfelelően arányszámokat, a legkisebb veszélyességű üzemkategória számára megállapítjuk a legalacsonyabb arányszámot, illetve osztályt, avagy a veszélyesebb számára a legmagasabb arányszámot, illetve osztályt és mindkét esetben ezekhez viszonyítjuk a többi kategóriát. Az összehasonlítás alapja az üzemekben előfordult balesetek száma a teljes munkásokhoz viszonyítva, avagy az illető kategóriában kifizetett munkabéreknek és az ott keletkezett költségeknek a viszonya. Legjobb mind a két módszert parallel alkalmazni.

A nálunk érvényben levő veszélyességi táblázatot az állami munkásbiztosító hivatal adta ki 700/908. sz. rendeletével. Ebben 14 veszélyességi osztályt állapít meg (A-Ü) és 124 arányszámot (2-125). Az egyes veszélyességi osztályokhoz tartozó arányszámokat a rendelet I. sz. mellékletét képező következő táblázat mutatja:

Veszélyességi osztály	Veszélyességi arány számok		
A	2	3	4
B	4	6	8
C	6	9	12
D	9	12	15
E	12	16	20
F	18	20	25
G	19	25	31
H	23	31	39
I	29	39	49
K	36	48	60
L	43	58	73
M	53	70	87
N	63	84	105
O	75	100	125

A fentebb említett rendelet II. része felsorolja az egyes üzemkategóriákat (üzemcímeket) és mindegyike számára megjelöl egy-egy veszélyességi osztályt. Az ott megjelölt 635 üzememen kívül még a következő üzemcímeket állapította meg az Állami Hivatal az Országos Pénztár javaslatára.

64/a Kőszénbányák O
64/b Ércbányák N

*) Az országos pénztár igazgatósága f. évi október hó 28-án tartott ülésében az 1907-1910. évi balesetbiztosítási költségek felosztása és végleges kirovásánál alapul veendő egységdíjtételt megállapította, még ez évben a munkaadóknak megküldendő végleges baleseti költségkirovás munkálatait és a költségkirovásnál alapul vett adatokat a f. évi 10. és 11. számunkban megjelent cikkeink kiegészítésül, az ezen munkálatokban résztvett szakember tollából a cikkben részletesen ismertetjük.

271/a Kisebb, túlnyomóan háztartási cikkeket (cipőkrém, peccétviasz, padlóviasz, tinta stb.) előállító vegyészeti gyárak	D
336/a Rongyválogató telepek.....	B
569/a Esernyőgyártás, botgyártás nélkül.....	B

A fentebb közölt arányszám táblázatban a vastagon nyomott arányszámok az úgynevezett középveszélyességi arányszámok, amelyek az illető veszélyességi osztályba tartozó üzemek közül a normális üzemek számára állapítandók meg. Aszerint, amint valamely üzem veszélyessége akár berendezkedése, akár a benne folytatott munkálatok folytán felfelé vagy lefelé eltér, az üzem veszélyességi arányszáma ugyanolyan arányban emelendő, illetve süllyesztendő.

Az Országos Pénztár ezeket a szempontokat egyelőre még nem vehette figyelembe, s minden üzem számára a közepes veszélyességi arányszámot állapította meg. Az Országos Pénztár mérlegelte ugyan azokat a jogos kívánásokat, amelyekkel egyes üzemek felléphetnek volna, de ezzel szemben állott az, hogy a veszélyességi arányszámoknak ilyenképpen való megállapítása oly nagy mértékben eltöltötte volna az első végleges besorozást és költségkirovást, hogy ebből kifolyólag az érdekeltek sokkal nagyobb hátrányt szenvedtek volna, mint a veszélyességi arányszámok egyöntetű megállapításából.

Az Országos Pénztár igazgatósága eddig 7 ízben határozott nagyobb tömegekben az üzemek balesetbiztosítási kötelezettsége és veszélyességi osztályokba való sorozása tárgyában. Az erre vonatkozó közlemények a Munkásbiztosítási Közlöny rendkívüli számában jelentek meg. Az összes közlemények ca 25000 nagyipari üzemre vonatkozó határozatot tartalmaznak. Ezen határozatok képezték alapját az első felosztási és kirovási munkálatnak, melyet alábbiakban ismertetünk.

A balesetbiztosítási, költségek megállapítása, felosztása és kirovása.

A balesetbiztosítási költségek megállapítását és felosztását a törvény idevonatkozó szakaszain kívül az Állami Hivatal 721/908. számú rendelete szabályozza. A költségeknek a különböző üzletágakban való megállapítását már az üzletágak lényegének változásánál ismertettük s az itt csak kiegészítésre szorul.

A felosztó-kirovó üzletágban az idetartozó biztosítási ügyletekből származó költségekhez hozzá kell adni a kezelési költségeknek az erre az üzletágra eső hányadát és hozzáadandók az ebbe az Üzletágba tartozó kisipari munkaadók által befizetett balesetbiztosítási díjak.

Az így megállapított költségekhez a törvény 38. §-a értelmében, ha azok nem haladják meg az illető évben kifizetett munkabérek 1%-át, hozzáadandó a tartalék, mely az első évben 300%, a 2-ikban 200%, a 3-ikban 150%; és azután évenként 10%-al kevesebb %, melyet állandóan kell tartalékolni.

A tökefedezeti üzletágban az előbb felsorolt tételeken felül még hozzáadandók a járadékok tökefedezeti értéke. Ezzel szemben ebben az üzletágban tartalékolás nincs.

A kezelési költségeket a két üzletág között az azokban kifizetett munkabérek arányában kell megosztani.

A költségek megállapítása után meg kell határozni azt az összeget, amely ezekből a költségekből a munkabér és a veszélyesség egységére esik. Ez az úgynevezett egységdíjtétel. Már előbb láttuk, hogy az üzem kockázata nemcsak a veszélyességtől, hanem a munkabértől is függ, vagyis tulajdonképpen a munkabérnek (m) és a veszélyességnek (v) a szorzatától (mv). Mindenekelőtt megállapítandó tehát, hogy az összes üzemek

hány ilyen kockázati egységet képviselnek. Ez úgy történik, hogy a megállapított munkabérek megszorozandók a megfelelő veszélyességi arányszámokkal és azután ezek a szorzatok összegezők. Ez a szorzatösszeg (- mv) mutatja, hogy az összes üzemek hány kockázati egységet képviselnek, ha tehát ezzel a megállapított költségeket (k) elosztjuk, kiadódik az egységdíjtétel (2 mv). A megállapított egységdíjtételből már most, úgy tudjuk meg a járulékot (k), ha azt megszorozzuk a munkabér összeggel (m) és ezt a szorzatot megszorozzuk az illető üzem számára megállapított veszélyességi arányszámmal (v).

$$K = \varphi \cdot m \cdot v$$

A munkabérösszegek (beszámítható javadalmazások) megállapítására vonatkozólag még a következőket kell megemlíteni. A javadalmazások csakis 2400 K erejéig vehetők számításba, a 2400 K-nál kisebb javadalmazású alkalmazottak alapfizetéséhez pedig hozzáveendőek mindazok a járandóságok, amelyeket az alkalmazottak az alapfizetésen felül (akkordbérek, jutalmak stb.) vagy természetben kapnak (lakás, fűtés, világítás, étellemezés, ruházat, nyerstermények stb.) Ezeknek pénzbeli egyenértékeit az illetékes kerületi pénztárak alapszabályai alapítják meg. Ha tehát az Országos Pénztár megállapításai magasnak tetszenének, akkor ennek okát valószínűleg abban kell keresni, hogy hozzáadta ezeket a járandóságokat is.

A balesetbiztosítási járulékokat az Országos Pénztár igazgatósága állapítja meg és rója ki. Eme megállapítás ellen az erre vonatkozó határozat kézbesítését követő 15 napon belül lehet felelőbeadni az Állami Hivatalhoz. A törvény idevonatkozó rendelkezései szerint (157. §.) azonban csak a veszélyességi osztály helytelen megállapítása, számítási hiba vagy a beszámítható javadalmazás helytelen megállapítása miatt adható hely a felelőbeadásnak.

Az első ügy értendő, hogy a kirovánál nem azt a veszélyességi osztályt alkalmazták, amelyet az üzembesorozásra vonatkozó határozat állapít meg: a veszélyességi arányszám megállapítása ellen a kirovánál azonban nincs helye felelőbeadásnak, hanem csak akkor, ha a megállapított arányszámtól eltérő arányszám nyer alkalmazást.

Nem adható hely a felelőbeadásnak a törvény rendelkezései szerint akkor, ha a hibás megállapítás a munkaadó mulasztására vezethető vissza (bejelentés elmulasztása, rossz bejelentés stb.).

Az 1907/8. évi, 1909. és 1910. évi balesetbiztosítási költségek és kirovások a következők:

Az előbb ismertetett alapon történt meg a balesetbiztosítási költségek kirovása az első három számadási évre, 1907/8-ra, 1909-re és 1910-re.

A megállapított költségeket, munkabérösszegeket és az ezek alapján kiadódó egységdíjtételt a következő táblázat mutatja.

A felosztó-kirovó üzletágban:

Számadási időszak	A felosztandó balesetbiztosítási költség	A munkabérek összege	Az egységdíjtétel
1	2	3	4
1907/8	1,133.660 K 37 f	713,248.481	0.00005311309617...
1909	4,089.419 K 36 f	509,256.324	0.000268534940...
1910	5,062.876 K 22 f	526,086.916	0.0003180949200...

A tőkefedezeti üzletágban:

Számadási év	A felosztandó balesetbiztosítási költség	A munkabérek összege	Az egység-díjtétel
1	2	3	4
1907/8	179,703 K 11 f	69.229,558	0.00005204807...
1909	837,298 K 95 f	61.415,680	0.00027795265...
1910	1.493,012 K 95 f	70.543,778	0.000437793241...

Az így kiadódó egységdíjtételből megállapítható a különböző veszélyességi osztályokban az 1000 K-ra eső járulék nagysága K-ákban és minthogy az így könnyebben érzékelhető, megadjuk azt is.

Veszélyességi		1000 K-ra eső balesetb. járulék											
oszt.	a.m.	A felosztó kirovó üzletágban						A tőkefedezeti üzletág					
		1907/8 ban		1909		1910		1907/8 ban		1909		1910	
		K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
A	3	0	16	0	81	0	95	0	16	0	83	1	21
B	6	0	32	1	61	1	91	0	31	1	67	2	63
C	9	0	48	2	42	2	86	0	47	2	50	3	94
D	12	0	64	3	22	3	82	0	62	3	34	5	25
E	16	0	85	4	30	5	09	0	83	4	45	7	—
F	20	1	06	5	37	6	36	1	04	5	56	8	76
G	25	1	33	6	71	7	95	1	30	6	95	10	94
H	31	1	65	8	32	9	86	1	61	8	62	13	57
I	39	2	07	10	47	12	41	2	03	10	84	17	07
K	48	2	55	12	89	15	27	2	50	13	34	21	01
L	58	3	09	15	58	18	45	3	02	16	12	25	39
M	70	3	72	18	80	22	27	3	64	19	46	30	65
N	84	4	46	22	56	26	72	4	37	23	35	36	77
O	100	5	31	26	85	31	81	5	20	27	80	43	78

A táplálkozás reformjának szociális jelentősége.

Erről a témáról nagyérdékű előadást tartott dr. Madzsar József, a Társadalomtudományi Társaságban. Az előadásnak különös jelentőséget ad az általános drágaság, amelynek méregfogát: a húskérdést venné ki az előadó által kifejtett elvek megvalósulása.

Az előadó a emberhez legközelebb álló lénynek, az emberszabású majmoknak táplálkozását ismertette felolvasása elején. Dacára annak, hogy e majmok emésztő szervei majdnem azonosak az emberével, táplálkozásuk úgyszólván kizárólag növényi, amelyhez csak imitt-amott járul egy-egy ellopott tojás. Az ember úgynevezett „haladása” a táplálkozás terén sokkal gyorsabb volt, semhogy szerveinek átalakulása lépést tarthatott volna vele.

Ezidőszerint Voigt megállapításai irányadók a táplálkozásban. Voigt szerint mintegy 3000 kalória értékre van a felnőtt embernek szüksége naponta és ehhez mintegy 120 gramm fehérjére, 56 gr. zsírra és 500 gr. szénhidrátra. Miután ilyen mennyiségeket növényi táplálékból csupán emberre nézve lehetetlen adagok elfogyasztása útján lehetne kapni, ennél fogva a táplálkozás

kérdése egyszerűen húskérdéssé vált: jobb táplálkozás – több húsfogyasztás.

De íme, egész népfajok, százmilliók vannak, akik félannyi fehérjével beérik, mint amennyit Voigt megállapított. A japánok pl. úgyszólván kizárólag növényi eledellel élnek és kitűnően prosperálnak. Voigt megállapításai után egész sereg felületes féltudós volt, aki helyszíni futólagos vizsgálódás után a japánok húsnélkül való életmódjának káros következményeiről írt, gyengeségről, csenevészségről, tömeges gyomortágulásról stb. Ezek egyszerre megszűntek a japán-orosz háború után, amelyben a kis növényevők óriási testi erőről tettek bizonyosságot. Most sorra jönnek erről a csodás japáni testi erőről szóló közlések. Beltz tanár pl. tudományos célú kísérlet alapján írja le annak a japáni vegetáriánus kocsihuzónak a teljesítményét, aki egy 56 kilogrammos embert kocsijában 110 kilométer távolságra húzott olyan sebességgel, hogy lovak által húzott versenytársát, ki útközben hatszor váltott lovakat, félórával megelőzte.

Az európai vegetáriánusok is meglepő eredményeket produkáltak. A drezda-berlini gyaloglóversenyben 32 induló közül 13 ért célhoz és ebből 9 vegetáriánus volt. A versenyt tudományos célokból ellenőrző anti-vegetáriánus Gaspari tanár szerint ebben nagy része volt a vegetáriánusok fanatizmusának. Amde ez az ellenvetés alig állhat meg, mert a versenyzők mind trenírozott atléták voltak és mert később, majdnem évente megismételt ilyen versenyek ugyancsak a vegetáriánusokat igazolták.

Később azután a tudomány is kikezdte Voigt megállapításait. A vegetáriánusok fényes eredményei végre mégis rákényszerítették a szakembereket, hogy ezt a kérdést revízió alá vegyék. És egész sereg kísérlet arra az eredményre vezetett, hogy félannyi fehérjére sincs az embernek szüksége, mint amennyit Voigt előír. Minden kétséget kizáró módon megállapították, hogy mintegy napi 40 gramm fehérjével már egyensúlyban marad a testi erő, napi 55-60 grammal pedig már fokozódik is.

Kérdés azonban, hogy ha így is van a dolog: vajjon célszerű-e ilyen kevés fehérjével beérni és van-e valami ok arra, hogy elejtsük azt a fehérjefogyasztási normát, amely csupán hústáplálkozás által válik lehetségessé? Ennek a kérdésnek a megoldásában két szempont domborodik ki: az egészségügyi és a gazdasági. Felolvasó szándékosan helyezi háttérbe az egészségügyi szempontokat, bár megállapították, hogy a köszvény és még néhány olyan betegség, amely a húgsavakkal van összefüggésben, kizárólag a hústáplálkozással jár együtt. Mégis ezt nem kívánja bővebben fejtegetni az előadó.

Annál fontosabbnak tartja azonban a kérdésnek gazdasági oldalát. Mert hogy 60 gramm fehérjéhez könnyebb hozzájutni, mint 150 grammhoz, az világos. 100 gramm fehérje ára sovány marhahúsból szerevezve 130 fillér, füstölt sonkából 117 fillér, halból 200 fillér, tejből 90 fillér, ementáli sajtból 100 fillér, babból 14 fillér, borsóból 21 fillér, lencséből 16 fillér, finom búzalisztból 43 fillér stb. Látnivaló, milyen óriási a különbség, ha a növényből közvetlenül magunk vesszük ki a fehérjét, vagy előbb a növényt megetetjük az állattal és ezen a közvetett úton, az állat húsából szerezzük fehérjeszükségletünket.

E megállapítások további kutatásokra buzdították a tudósokat és közöttük különös eredményei által első helyen említendő Hindhede dán orvos, aki saját magán és családjá tagjain végezte első kísérleteit. Kimutatta, hogy napi 12 fillér értékű búzaliszt pép elegendő egy ember táplálkozásához, de a legnagyobb változatosság mellett is elég volt napi 34 fillér a testi erőt legteljesebb mér-

lékben fentartó táplálkozáshoz. Ilyen táplálkozás mellett *Hindhéde* megerőltető biciklitúrákat is csinált. Családtagjai bővebben éltek, mert naponta ötször étkeztek, ezek napi szükséglete 49 fillérből telt ki. Később mind nagyobb és nagyobb körre terjedtek ki *Hindhéde* kísérletei és kutatásai, melyeknek végső eredménye, hogy a legerősebb testi munkát végző felnőtt ember napi táplálkozására 56 fillér elegendő, ha *Hindhéde* kosztján él.

És ez a koszt korántsem egyhangú. Az idők folyamán annyira fejlesztették ez étkezési rendszer szakácsművészetét, hogy ma már a legkényesebb igényeket is kielégíti. *Hindhéde* maga írta meg a szakácskönyvet, amely Bániában rövid idő alatt 16 kiadást ért és újabban németül is megjelent. A dán kormány *Hindhédet* az ország fővárosába hozatta fel, ahol laboratóriumot rendezett be részére a további kutatások céljaira, amelyek az állatok élelmezésére is kiterjednek és máris nagy eredményeket mutatnak föl. Dániában egész sereg *Hindhéde*-pensio létesült, amelyekben munkások, diákok, katonatisztek és minden rendű és rangú emberek étkeznek havi 17 koronáért. Most már a legszélesebb rétegekben konstataálható, hogy ez a koszt friss egészségben, jó erőben tartja az embereket és a legnagyobb munkateljesítményekre képesíti őket akár a fizikai munka, akár a sport, akár a szellemiek terén.

Semmi kétség, hogy az élelmezés ezen reformjának beláthatatlan szociális fontossága van és hogy e tárgynak a legnagyobb érdeklődésre kell számot tartania mindenki szemében, aki a társadalmi élet problémáival foglalkozik.

A proletárgyermek szociológiája.

„A proletár gyermek” cím alatt a müncheni Langen cég kiadásában közel háromszázoldalas könyv jelent meg. Ez a könyv az első komoly kísérlet a proletárgyermek társadalmi miliójének és lelki életének pontos számadatok alapján való megismertetésére. És amit e mélyreható monográfiából megismerünk, az méltó a meggondolásra és megszívlelésre. Mert e tanulmány szerzője, Otto *Rühle*, sehol sem könnyít a tudós kutató nehéz szerepén azzal, hogy statisztikai adatok helyett szentimentális kijelentésekhez folyamodik, nem aknázza ki e hálás tárgyat tétlen könnyhullatásra és olcsó ömlengésekre, hanem *tényeket* hoz „a szemek felnyitására és a lelkiismeret élesítésére.” E célból mindekelőtt a proletárgyermek távolabbi és közelebbi környezetét analizálja: a proletárosztályt és a proletárcsaládot. Az utóbbinál ismét részletesen fejtegeti az apának és anyának mint személyi faktoroknak és a lakásnak mint dologi tényezőnek szerepét a proletárcsalád életében. Megmutatja ezzel a szerző, minő keretbe születik bele a proletár gyermek, tehát az összes gyermekeknek mintegy hetven százaléka. Sok ismert adat új beállítása mellett megrajzolja e fejezet azokat a gazdasági kontúrokat és azt a lelki predispozíciót, melyek között az új proletár generáció a napvilágot megpillantja. Mindezen külső viszonyok legjellemzőbb sajátosságai pedig: nélkülözés, anyátlan háztartás, lakásínség.

A proletárgyermek nélkülözésének legszomorúbb nyilvánulása az a bebizonyított tény, hogy az éhezést már az anyaméhben kezdi el. A drezdai közegészségügyi kiállítás adataival bizonyítja szerző, hogy Németországban az átlag-munkásnő épen félannyi fehérje- és zsírtartalmú ételt fogyaszt, mint az átlag-orvos, kiről pedig leginkább feltehető, hogy a táplálkozás higiénikus követelményeit ismeri. Míg tehát egy német or-

vos napi 112 g. fehérjét és 92 g. zsírt fogyaszt, addig egy varrónő az előbbiből csak 55, az utóbbiból pedig csak 55 grammhoz jut. A proletárnő elégtelen táplálkozása természetesen visszahat a gyerekekre is, kit szíve alatt hord. És minden újabb terhesség, minden újabb gyermek még jobban nehezíti az életfeltételeket és még reménytelenebbé a helyzetet. Ez állapotok következményének tekinti *Rühle* a halvaszületések óriási számát, melynek nagyobb kontingensét ismét a proletariátus szolgáltatja. Amde az életnek megtartott proletárgyermekeket rögtön első napjaiban új életveszély fenyegeti: a tejeseveg, mely tartalmával a gyöngye kis szervezetet újabb megpróbáltatásoknak teszi ki. A gyermekhalandóság statisztikája szerint 1904-ben Németországban minden 1000 halálesetre 480 gyermek esik, kik közül 342 egy éven aluli. Az egy évben élve született gyermekek ötödrésze a csecsemőkorban hal meg. Ha azonban ezt a szomorú statisztikát még tovább kutatjuk, rájövünk, hogy a csecsemőhalandóság Németországnak azon területein ölti a legnagyobb mérveket, ahol a női munka jelentékenyebb elterjedést nyert, aminthogy más ipari országokban is tapasztaltuk, hogy a nő munkának csak futólagos csökkenése is elég volt ahhoz, hogy a gyermekhalandóság is megcsappanjon. Már a hatvanas évek nagy gyapotkrízise alkalmával észlelték Angliában, hogy a textilpartelepek munkájának szünetelése alatt, mikor a munkásnőknek több idejük maradt csecsemőik gondosabb ellátására, a halandóság is rögtön alábbhagyott.

Hogy a mesterséges táplálás, mely egyedüli kibúvója marad a munkába járó vagy a szoptatásra fizikailag képtelen anyának, mily gyilkos hatással van a proletár gyerekekre, azt legjobban bizonyítják Prausnitznak a szerző által idézett számításai, melyek szerint az u. n. nyári betegségekben a mesterségesen táplált gyermekek közül a birtokos osztályok gyermekeinek 0.27, a középosztálybelieknek 5 s a proletariátusnak 94.8 százaléka hal meg.

Fontos fejezet a proletárgyermek szociológiájában a törvénytelen születés és a vele kapcsolatos körülmények. Itt is kiváló érzékkel és igazságszeretettel mutat *Rühle* mindazon bűnökre, melyeket a törvénytelen proletárgyermekekkel szemben elkövetnek. A halvaszületés és csecsemőhalandóság arányszámai itt még nagyobbak. Potenciált proletárnyomor az, ami az életben maradó törvénytelen proletárgyermekeknek jut osztályrészül: az anyanélküli ház sivársága, testi és lelki elsatnyulás, korai munkába állítás és mindezek következményei: erkölcsi züllés, gyermektragédiák, gyermeköngyilkosságok. *Rühle* mindezen tényezőket gondosan összeválogatott számadatok segítségével világítja meg. Pontosan regisztrálja azokat a kutatásokat, melyek a proletárgyermek osztályhelyzete és degeneráltsága között kimutathatók. Rávilágít arra a parallelizmusra, mely anyagi viszonyok és testi fejlődés között feltétlenül fennáll és amely legpregnansabb bizonyítékát azon körülményben leli, hogy proletárgyermekek könnyebbek, gyengébbek és fejletlenebbek, mint a polgári osztálynak ugyanolyan korú gyermekei. Iskolaorvosok vizsgálatai, tudományos tekintélyek nyilatkozatai mind felvonulnak e könyvben, hogy tanulságot tegyenek azon sokszor tagadásba vett ténynek, hogy a szegénység a legerősebb kórokozó. Szomorúan tanulságos e részben a népiskolák egészségügyi statisztikája, mely arról szól, hogy a proletárbetegségnek, a tüdővésznek már itt kezd termékenyülni a talaja és mint az a tüdővészellenes első kongresszuson igazolást nyert, a népiskolai tanulók 85-95 százalékan tüdővész megbetegedés konstataálható.

De nemcsak a testi betegségek és testi hibák azok, melyek a proletárgyermeket oly erősen sújtják, de az elmebajok is. A gyengeelméjűség és idiotizmus is megdöbbentő módon terjed a proletárok gyermekei között és ezt a tünetet is a külső gazdasági viszonyokkal hozza kapcsolatba Rühle. Majd sorra veszi azokat az intézményeket, melyeket „a gyermek évszázadában” mind ezen mizériákkal szemben megpróbálkoztak. Fejtegeti a jótékonykodó gyermekvédelem hátrányait és a hivatalos jótékonykodás kulisszái mögé is bevilágít, kimutatva, hogy mennyire alkalmas egy nem mindig őszinte szándékkal jótékonykodó társaság a szociális lelkiismeret ellaposítására. Állami gyermekkertek, otthonok és konyhák létesítését kívánja ezek helyett, melyek megszüntetnék az egyházi vagy privátkezekben levő gyermekkertek garázdálkodását az összes felügyeletre szoruló gyermekekről gondoskodhatnának és véget vetnének annak a tarthatatlan állapotnak is, hogy éhező gyermekeket kényszerítenek tanulásra.

„A gyermekmunka barbársága” című fejezetben Rühle megírja a gyermekmunka történetét a kapitalizmus kialakulásától kezdve, a géprendszer fejlődésén keresztül a mai napig. Méltatja a törvényes gyermekvédelmi intézkedéseket és rámutat azok elégtelenségére. A sok tanulságos és mély érzéssel kommentált adatokban bővelkedő fejezet egyike a könyv legkitűnőbb részeinek. Kevésbé kiváló, mert szentimentalizmusra és moralizálásra hajlik „a bűnhöz vezető utak” című rész, mely kimutatja, mennyire útját állja a proletárlakás, az ágyak hiánya, az ágyrajárás stb., egy egészséges szexuális ethika kiképződését egy proletárgyermeknél és mennyire előkészíti az erkölcsi züllés és prostitúció számára a talajt. Igen erőteljes a javítóintézetekről szóló rész, melyben ennek az intézménynek összes félszégeit pellengérré állítja a szerző. Különösen élesen ostromozza ez intézetek pedagógiai felfogását, mely a tanulóból fegyencet csinál, a nevelésből pedig kényszert, megtorlást és kínzást.

A proletárgyermeknek az államhatalommal, nevezetesen a büntetőbíróssággal való konfliktusát érdekesen világítja meg az utolsóelőtti fejezet. A fiatalok büntetéseik anyagi és alaki jogi problémái kerülnek itt megbeszélésre, a világszerte megindult reformtörekvések és nevezetesen az amerikai rendszer ismertetésével kapcsolatban. Majd egy szomorúan érdekes passzus az önmagával meghasonlott gyermek pszichológiájáról, a gyermeköngyilkosság rettenetes ellentétéről, a járszorú tanuló-öngyilkosságokról és a gyermeklélek egyéb válságairól és tragédiáiról. Mindenütt a megértő, finomlelkű lélekűvív és a nagy tudású szociológus hangján.

Ezzel aztán a proletárgyermekről szóló rész befejeződik. A végső megjegyzések már a fészekből kivált ifjúmunkásról szólnak, annak küzdelmeiről, vergődéseiről és rendeltetéséről a proletármozgalomban.

B. E.

Az örök drágaság

Az egész világon a drágaság kérdése foglalkoztatja az embereket. Parlamentben, municípiumokban, sajtóban és magántársaságokban erről folyik a beszéd. Voltaképpen azonban a sok beszéd és iras dacára is nagy felületesség mutatkozik ennek a kérdésnek a megítélésében, ami leginkább abból látszik, hogy mindenkinek száz meg száz adata és bizonyítéka van arra, hogy a kérdés másképpen áll, mint ahogy a másik látja.

Némi vigasztalásul szolgálhat, hogy a drágaság ellen való panaszok a világgal egyidősek. Mióta csak visszaemlékezik a történelem, az emberiség mindég visszavágyott abba az aranykorba, amikor minden jobb és olcsóbb volt. Szinte frappáns dokumentummal szolgál erre a Journal de Débats, amidőn egy 1586-ban kelt memorandumot közöl, amelyet Philippe Du Plessis, a 16-ik század egyik termékeny és eszmékben gazdag írója terjesztett Medici Katalin királynő elé.

Az emlékirat annak a konstatálásával kezdődik, hogy az utóbbi időben minden óriási mértékben megrágult. Egy ház, amelyet 50 évvel ezelőtt 1000 tallérért adtak el, most 15 ezer talléron cserélt gazdát. A földbirtok, amelyet akkor 25-30 ezer tallérra becsültek, ma 50 ezer tallért ér. A munkás napszámja hat garasról tizenkettőre emelkedett. Mindenki látja és érzi ezt a tűrhetetlen drágaságot, de senki se segít rajta,

Mitől van ez a nagy drágaság és mit lehetne ellene tenni? Du Plessis szerint a drágaság oka a nagy ezüst- és aranybőség, amely az utóbbi időben mutatkozik. Azelőtt a kereskedelem idegen kezekben volt, minden kikötő angol hajókkal volt tele és a vidéken a vásár csak csereberéből állott: „kenyeret borért.” De mióta a franciáknak a külfölddel való nagy kereskedelme kifejlődött, azóta özönlik be hozzánk a külföld ezüstje és aránya, amelyért földünk terményeit odaadjuk. A népesség megsaporodott a kereskedelem által, a lakosság a városokba özönlött és a földek elnéptelenedtek. Ennek következménye a drágaság, mert a nagy arany- és ezüstbőség folytán az emberek könnyebben költenek, könnyebben vásárolnak és fizetnek magasabb árakat . . . Ezután a bankintézmény ellen fordul Du Plessis, mint amely kedvez a drágaságnak, de legnagyobb oka ennek szerinte mégis a lakosság fokozódó bővelkedése és tékozlása. A régi egyszerű erkölcsök helyébe lukszus és élvvágypett. Az államnak korlátoznia kellene a gabonakivittelt és össze kellene vásárolnia a termést, hogy az árakat felverő spekulációnak elejét vegye.

Ezenkívül még egy egész sereg jótanácsot ad Du Plessis a drágaság leküzdésére. De bizony annak nincsen semmi nyoma, hogy csakugyan csökkent volna az általa javasolt intézkedések nyomán a drágaság, amelynek akkor is mélyebben feküdtek az okai, semhogy pillanatnyi eszközökkel segíteni lehetett volna rajta. Éppen úgy, mint ma.

A dologban egyedül az érdekes, hogy akik ma nagy képpel, mint az elmélkedés és tanulmányozás mélységeiből felhozott gyöngyszemeket tárják ki saját bölcs véleményüket a drágaság felől: elcsodálkozva láthatják, hogy okosságaikat valaki már negyedfélszáz évvel ezelőtt elmondotta. Mert a fentiek szerint mindenki eldöntheti: nem szakasztott úgy hangzanak-e Du Plessis szavai, mintha a mai újságba írta volna valami vezércikkíró, vagy a tegnapi ülésen mondotta volna el valami fontoskodó „szakember.”

K.

Szociálpolitika.

A **mozgó bérskáláról** érdekes tanulmány jelent meg a Braun-féle Annalen für soziale Politik című folyóiratban Zwiedinek-Südenhorst szociálpolitikai író tollából, kinek legújabb művét lapunk egyik legutóbbi számában ismertettük. A tapasztaltabb vállalkozók tudvalevőleg nem az olcsó munkaerőt, az alacsony munkabérek tartják magukra a legelőnyösebbeknek, hanem szívesen adnak többet a munkásoknak, lia azok jobb s több munkamennyiséget szállítanak. A munkások intenzívebb kihasználásának egyik módja az üzleti haszonban való részesedés, a másik pedig a mozgó bérskála. Ez utóbbi abból áll, hogy a bérek nem állandóak, hanem a konjunktúráknak megfelelőleg hétről-hétre változnak: ha nagy az árkereslet és emelni lehet az árakat, úgy nagyobb a munkabér, rossz konjunktúrák idején pedig alacsonyabb. A mozgó bérskálának az az előnye, hogy a munkásokat a vállalat érdekeltjeivé teszi, előnyére dolgoznak jó konjunktúrák idején, hogy azokat minél jobban ki lehessen használni, mert épp ebben az időszakban emelkednek a bérek, viszont a vállalat semmi hátránnyal sem jár a dolog, hiszen jó konjunktúrák idején így is úgy is magasabb béreket szoktak fizetni. Ezt a rendszert az amerikai gyapoptipar központjában, Fall River-ben próbálták ki, azonban nem vált be. Ugyanis a gyapot ára nagyon változó és így a gyapottermékek is követik ezen ingadozást, amiért is a bérek is hétről-hétre másképp alakultak. Ezek a változások nem voltak képesek a munkások ügyeimét kellőképp lekötöni, akik nem tudták kellőképp méltányolni a vállalat helyzetét és megbuktatták ezt a rendszert, mert bosszankodtak a bérek folytonos ingadozása miatt. Erre a vállalat egy újabb módszerhez, folyamodott, mely lényegében azonban meg egyezett a mozgó bérskálával: a béreket ugyanis csak kétszer évente változtatta meg, illetőleg a konjunktúrához alkalmazta, úgy hogy a bérek alakulása főleg a gyapotterítés után igazodott. Ezt már könnyebben megértették a munkások és csakhamar jelentkeztek is e rendszer kedvező hatásai.

Zwiedineck-Südenhorst szerint ennek a rendszernek az az előnye is megvan, hogy a munkás megtanulja, hogy miként kell alkalmazkodnia a fogyasztásnak a termelés eredményéhez, ami közgazdasági szempontból már azért is fontos, mert „kedvezőtlen időszakokban nem lehet lemondani arról, hogy életmódunk ne alkalmazkodjék a kisebb mértékben létező fogyasztási javakhoz.”

Folyóirat a munkanélküliség tanulmányozására. Revue Internationale du Chômage cím alatt Max Lazard szerkesztésében és a Munkanélküliség Elleni Küzdelem Nemzetközi Egyesületének kiadásában új folyóirat indult meg Párizsban. A folyóirat tárgykörét a szerkesztő következőkben állapítja meg. Foglalkozni fog mindenekelőtt a termelés szervezésével általánosságban és részleteiben, hogy ily módon felfedje a munkanélküliség mélyenfekvő okait. Ki fog terjeszkedni a kérdés demográfiai vonatkozásaira (túlnépeseedés, kivándorlás stb.). Különösen behatóan fog foglalkozni a munkanélküliség statisztikájával és igyekezni fog a munkapiac alakulását szemmel tartani. A munkanélküliségnek idő és tér szerinti eloszlása csak úgy foglalkoztatni fogja, mint a munkanélküliség egyes okainak az adott körülmények között való felkutatása. Számot fog adni a munkanélküliségre vonatkozó törvényhozás menetéről, valamint az annak megelőzésére és enyhítésére irányuló intézmények fejlődéséről is. Különös figyelemmel lesz e tekintetben a munkaközve-

títés és a munkanélküliség elleni biztosítás kérdéseinek a fejlődésére.

Kertvárosok Franciaországban. Az angol kertváros-mozgalom nyomán Franciaországban is alakult társaság az *Association des Cités jardins de France* a kertváros-telepítés propagálására. Eddigél csak egy munkásfalvat létesített e társaság Bourges mellett, de további tervek előkészületben vannak. A társaság számításai szerint képesek lesznek 1200 kerttel övezett házból álló várost átlag házanként 5000 frankból így összesen hat millió frankból létesíteni, és ilyen befektetéssel 5000 egyént lakáshoz juttatni. Hogy ez a terv Franciaországban nem fog utópia maradni, az egészen bizonyos.

Sztrájkletörő kereskedés. Egyik budapesti szaklap egy körlevelet közöl, amelyet Ludwig Koch hamburgi cég küldött szét a világba. A körlevélben a cég fix megrendelésre sztrájkletörést ígér szállítani és a „hozzá utalt sztrájkért vagy kizárásért szavatosságot vállal”. A cég állítólag több ezer munkással rendelkezik, akik annak tudatában és kifejezett elismerésével utaznak a megrendelés színhelyére, hogy ott sztrájkot fognak törni. A sztrájkletörőkereskedő szakmailag képzett ellenőrt is küld a munkásokkal, aki a munkásokra felügyel és gondoskodik a dolgozni akarók védelméről. Annyi bizonyos, hogy aki nekünk jóakarónk, annak nem kívánjuk, hogy a Koch úr portékájára legyen rászorulva.

Szociális vevőliga működik Sveicban az ott-honmunkások érdekében. Kísérletül a mostanában divatos kötött női felöltőket választotta ki a liga. Ezeknek a felöltőknek nagy része az Emmenthal és Jura vidékén házilag készül. A liga most már saját jelvényével látja el az azoknak a cégeknek az áruit, amelyek 20 c. minimális órabért fizetnek és amelyeknek a munkásai a hygiené követelményeinek megfelelő helyiségben és körülmények között dolgoznak. Ennek ellenőrizhetése végett az illető cég a saját helyiségében köteles kifüggesztve tartani munkásainak névsorát a lakhelymegjelöléssel. A liga bizalmi emberei (falusi papok, tanítók stb.) azután az illető munkásokat a tarifa felől felvilágosítják, hogy bérlevonásoknak elejét vegyék. A liga eddigél kilenc nagyobb cégnek engedélyezte a bélyegzőjét, amely feltünteti hogy a megjelölt áru házimunka és tarifaszzerűleg fizetett munkások által az egészségügy követelményeinek megfelelő viszonyok között készült. Igen érdekes jogi jelenség itt a gyárosnak úgyszólván a nagyközönséggel való szerződése.

Keresztény szakegyletek nemzetközi konferenciája volt a közelmúlt napokban Kölnben. A konferencián részt vettek. A német szakegyletek 360.000 taggal, Ausztria 86.000, Belgium 71.000, Sveic 12.000-rel stb. A nemzetközi titkár, Stegerwald annak hangsúlyozásával kezdte meg a szövetség működéséről való beszámolóját, hogy a keresztény internacionalének nem a kizárólagos osztályharc a vezető ideája, mint a szociáldemokrata internacionalének, sőt az ő tagjai erős összetartozandóságot éreznek a többi osztályokkal minden etikai, kulturális és nemzeti kérdésben. A konferencia tárgysorozatai kizárólag szervezeti kérdések voltak. Elhatározták, hogy tapasztalataikat, statisztikáikat, tanácsait az egyes nemzetek osztályai nemzetközileg fogják kicserélni, továbbá határozatot hoztak a nemzetiségi szétforgácsolódás ellen a vegyes nemzetiségű országokban.

„Fogkefe-egylet” név alatt sajtóságos klubok alakultak London külvárosaiban. A klubok célja a gyermekeknek a fogak ápolására való szakoktatása. A tanító

ösztönzésére megalakul a klub, amelynek tagjai a tanító által nagyban vásárolt fogkeféket kapnak 24 fillérért, de ezt is heti 2 filléres részletekben törleszthetik. A nyereség arra szolgál, hogy a szegény gyermekek ingyen kaphassanak fogkefét. Kitűnt, hogy a gyermekek a klubosdi kedviért szívesen lépnek be az egyletbe, sőt tatarékoskodnak, hogy szüleiknek születésnapjukra szintén vehessenek fogkefét ajándékba. A fogkefét a tanító időnként megszemléli, hogy állapotukról meggyőződjék. Az iskolaorvosok véleménye szerint ennek az egyletesedinek nagyon jó hatása van a foghygienere és ez által a gyermekek egészségére.

Az idők jele. Minden kommentár nélkül közöljük alábbi sorokat, amelyet a *Katholikus Szemlé*-ből, a harcos katolicizmus tudományos folyóiratából vet-tank, abból a cikkből, amelyben a lap a *Huszdik Száma* legutóbbi számát ismerteti.

Elég baj az nekünk, hogy törekvéseinket évszázadokon át, szinte elválaszthatatlanul oda tudták kapcsolni a nemzetietlen aulikuság, majd a modern fejlődést gátló feudalizmus ügyéhez. A nagy szociális küzdelmek előestéjén le kell dobálnunk mind az efajta különöket ... Minden olyan törekvés, mely katolikus jelszavakkal, katolikus zászlók lobogtatásával, katolikus intézmények segítségével akar bennünket eltántorítani a jogok kiterjesztésének igazságos mozgalmától, visszaél a katolikus jelszavakkal, a zászlókkal és intézményekkel s a múlt szégyelni való jeleneteit akarja felújítani, mikor az egyházat lakájszolgálatokra akarták lealacsonyítani a kiváltságosok, gazdagok és jószívű adakozók érdekében. Az időknek ezeknél a soroknál ékesebben beszélő jelét alig tudnánk hamarosan produkálni.

A technikai fejlődés okairól igen tanulságos könyvet irt *O. Kämmerer* tanár. A könyv Leipzigban Duncker és Humblot kiadásában jelent meg és bővíteti kiadása annak a felolvasásnak, amelyet Kammerer a Szociálpolitikai Egyesület bécsi gyűlésén tartott. A szerző, mint gyakorlati ember, a valóságban képes egy-egy munkagép fejlődését demonstrálni és egyúttal kimutatni, hogy a gép tökéletesedése miképen idézte elő a munka nagyobb jövedelmezőségét. Így például írásban és képen bemutatja azt a fejlődést, amelyen az esztergapad a fémiparban keresztül ment: először az egyszerű esztergapad kézi és lábbal való hajtásra, azután a forgóesztergapad és végül az automatikus esztergályozó. Ez a szerkezeti fejlődés előnyössége számszerűleg összehasonlító kalkulációban jut kifejezésre: száz fogó előállítására az egyszerű esztergapadnál 64 márkába kerül, a forgópádnál 26 márkába, az automata-esztergánál 9 márká. Ehez képest tolódik el a munka is. Az egyszerű esztergapadnál csak a kézi ügyességét kiképezett „tanult” munkás használható, a forgópádnál már az „arra alkalmazott” munkás és az automata-esztergánál a „tanulatlan” munkás is. A beállított gép olyan önállóan dolgozik, hogy csak a leg-egyszerűbb szolgálatot kell mellette teljesíteni. Hasonló, ha nem is ennyire frappáns példák sorakoznak a bányászat, kohászat stb. köréből. Mindenütt szemléltető ábrák kísérik a fejtegetéseket. Íme, egy grafikai feltűntetése a Martin-féle kályhák kézi erővel és töltődaruval való megtöltése közötti különbségnek. Kézi erőnél kell: 36 tanulatlan és 10 tanult munkás. Összköltség 1.46 Márka. Géptöltésnél kell: 2 tanulatlan és 14 tanult munkás. Összköltség 0.62 Mk. „Ebez képest azután a gépipar tendenciája ma már nem csupán a segítség és a szerszámok mozgatása, hanem az, hogy a gép maga

végezze a fogásokat és a dolgozott anyag ide-oda-helyezését is. Így azután nem az a fejlődés, hogy egyre több ember kerül a gép szolgálatába, hanem inkább az, hogy egyre több „handlanger” válik nélkülözhetővé és helyükbe kevés számú nagy értékű, intelligens és szak-képzett munkás kerül a gépek mellé, hogy ezeket a csodás finomságú szerkezeteket értse és helyesen irányítsa. Ez a körülmény az iparban nem a legnagyobb tömegű országoknak, hanem azoknak biztosítja a győzelmi pálmát, amelynek legjobban képzett, legintelligensebb és legügyesebb fiai vannak.

Antiszociális hajlamú egyének részére azilumot terveznek Dániában. Az azilum a 350 hektár nagyságú Liwő szigeten létesülne és benne azok a laza erkölcsű, csavargásra hajlamos egyének nyernének elhelyezést, akikre csak kártékony hatással van a cellákban való őrizés. A szigeten természetes és szabad életet élhetnek ezek az emberek, sőt bizonyos mértékben a kódorgásra hajtó ösztönüket is kielégíthetik anélkül, hogy a szigetről szabadulhatnának, ahol különben kellő mennyiségű földművelő- és erdőmunka van részükre, amelyhez később egyéb munkák is fognak járulni. Hasonló intézményekkel másutt már jó tapasztalatokat csináltak.

A nyomdászati és betűöntőmunkások védelmére új rendeletet adott ki az osztrák kormány. A rendelet megszabja az egy munkásra eshető minimális, helyiség-köbtartalmat és munkateret, eltiltja bizonyos veszélyesebb üzemekre a földalatti helyiségeket, elválasztani rendeli azokat az osztályokat a többiektől, amelyekben nagy hősséggel vagy porolással járó munkát üznek. Kimerítő rendelkezéseket tartalmaz a rendelet a falak és padozatok mineműségére, ruhaszekrények, mosdó- és öltöző-helyiségek, valamint étkező-szobák berendezésére nézve, úgyszintén a helyiségek világításáról, fűtéséről, szellőzéséről, ventilációjáról, tisztogatásáról és az ólom elleni védelemről. A mérgezési veszélylyel járó munkát külön ruhában kell a munkásnak végeznie, amelyet jórészben a munkaadó köteles szolgáltatni, ugyanő köteles megfelelő védőeszközt adni a pornak az orra és a szája való behatolása ellen is olyan munkákban, amelyek nagy porozással járnak. A rendelet a munkásokat szigorúan kötelezi az óvó-rendszerbályok megtartására és szigorú étel- és dohányzási tilalmakat állít fel. Fontos rendelkezése a rendeletnek, hogy az ólommérgezési veszélynek kitett munkásokat évnegyedenként hatósági orvos vizsgálja meg, akinek véleménye alapján rögtön felfüggesztendő és orvosi kezelés alá utalandó az ólombetegnek talált munkás, aki csak orvosi nyilatkozat alapján bocsátható újból ólomveszélyes munkára.

Állandó munkanélküliség-bizottságot létesített a francia kormány a központi statisztikai hivatal kebelében. A bizottság 10 tagból áll és feladata, hogy az ipari munkanélküliség leküzdésével foglalkozék.

Háztartási iskola. Egyik előző számunkban részletesen irtunk a munkások lányainak háztartásra neveléséről, amelynek széles terjedelemben való keresztülvitelétől nagyon sok jót várnak Németországban. Erre vonatkozólag most Kecskemétről írják: Alig van intézményünk, mely rövidesen olyan népszerű lett volna, mint az állami háztartási vándoriskola. Eddig Kecskeméten, Monoron, Kiskunfélegyházán és Nagykörösön voltak ilyen vándorkurzusok. A kurzus 6 hétig tart. A jelentkező leányok és asszonyok megtanulják a háztartást, az egészség ápolását, a tejjgazdaságot, gyermeknevelést-, baromfitenyésztést és hizlalást, főzést, befőzést, kenyérsütést, különböző tészták készítését, zöld-

ség- és gyümölcskonzerválást, mosást, szappanfőzést, ruhatisztítást és vasalást. Azoknak az asszonyoknak, akik délelőtt el vannak foglalva, délután tartanak órát. A földművelésügyi kormány küldi a szaktanítónőket s az illető város csak helyiségről, világitásról és fűtésről gondoskodik. Úgy a közönség, mint a helybeli sajtó elragadtatással beszélnek ezekről a praktikus iskolákról.

Bírói ítélet a törvény hatályossága tárgyában. Az északamerikai Unióban tudvalevőleg nem kötelezi a bírót a törvény úgy, mint nálunk, mert ott a bíróság afölött is ítélkezhetik konkrét esetekben, hogy valamely törvény nincsen-e ellentétben az alkotmány szellemével és ha úgy találja, hogy ellentétben van: rendelkezéseit hatálytalanoknak mondhatja ki, illetőleg rendelkezéseivel ellentétben ítélkezhetik. Az Unió munkásügyi hivatalának hivatalos lapjában, a „Bulletin”-ben most L. D. Clark gyűjteményét adja azoknak a bírói ítéleteknek, amelyek így a törvény hatálytalanak nyilvánításával hozattak. Több mint 150 olyan törvény és rendelet van, amelyet bírói ítélet hatálytalanak nyilvánított. Sok államban, ahol törvényt hoztak a trustök és ármegeállító egyesületek ellen: ez alól kifejezetten kivették a munkabérekre vonatkozó megállapodásokat. A törvénynek ezt a rendelkezését Illionis állam legfelső bírósága alkotmányellenesnek mondta ki, mert osztálytörvényhozást lát benne, amely sérti a jogegyenlőség eszméjét. Ugyanez a bíróság alkotmányellenesnek jelentette ki azt a törvényesen hozott városi rendeletet, mely szerint a város a nyomtatványait a szakszervezettel megállapított tarifa alapján dolgozó nyomdánál szerezheti be, mert az ítélet szerint egyrészt a város a legolcsóbb ajánlatot köteles elfogadni, másrészt pedig a rendelet bizonyos osztályt előnyben részesít. Több állam törvényt hozott az egyesülési jog érdekében, amely szerint a munkaadó nincsen jogosítva a munkását azért elbocsátani, mert valamely szakszervelet tagjainak sorába lépett. A bíróságok ezt a törvényt alkotmányellenesnek deklarálták, mert a munkaadónak joga van a munkást akár az elbocsátási ok megjelölésével, akár anélkül elbocsátani. Egy kaliforniai törvény szerint büntetlen a streik folyamán többek által elkövetett olyan cselekmény, amely egy személy által elkövetve is büntetlen lett volna. Egy vállalkozó azonban megtámadta ezt a törvényt, midőn streikorséget állítottak gyára elé. A bíróság igazat adott a gyárosnak és alkotmányellenesnek bélyegezte e törvényt, mely az ítélet szerint ok nélkül a többi osztályokra hatályos törvények fölött álló osztályt teremt, amidőn az iparüzési és közlekedési szabadság ellen elkövetett cselekményeket legalizál, amelyek más által elkövetettvén, törvénytelenek volnának. Egy 1904-ben kelt délkarolinai törvény büntetni rendeli azokat a mezőgazdasági munkásokat, akik előleg vétele után abbahagyják a munkát. Ezt a törvényt is semmisnek mondta ki a bíróság, mert csupán a mezőgazdasági munkásokra vonatkozik és így osztálytörvény és mert a kényszermunka bizonyos nemét honosítaná meg, ami alkotmányellenes. Az Illionis állambeli 1893-iki törvény, amely a munkásnők munkaidejét bizonyos szakmákban 8 órára korlátozza, alkotmányellenes, mert a nem alapján különbséget tesz. Alkotmányellenesnek mondta ki bizonyos munkások (gépész, szerelő stb.) vizsgálóköttelezettsége, belföldi munkás előnyben részesítése, a munkaadó felelőssége a balesetért, az iparfelügyelet és sok más egyéb.

Munkásügyi ipartanács Angliában. Az angol kormány a munkáltatók és munkások képviselőiből ipartanácsot szervezett, amelynek főadata lesz az ipar

terén előfordult viszályokat vagy viszályokra alkalmas adó kérdéseket megvizsgálni és fölmerülő konfliktusok elintézésén közreműködni. Az ipar tanácsnak kényszerhatalmi jogköre nem lesz. Tagjai lesznek a munkások hat képviselője és a legfőbb iparágak, köztük a vasúti munkások hat képviselője. A tanács elnöke Sir George Asquith, a kereskedelmi hivatal főtisztviselője lesz.

Az angol kereskedelmi alkalmazottak munkaideje. Most, hogy a záróra kérdése a fővárosban napirenden van, aktuális annak megemlítése, hogy az angol kormány nemrég terjesztett törvényjavaslatot a törvényhozás elé, amely az üzleti alkalmazottak munkaidejét heti hatvan órában állapítja meg. Az új javaslat kiterjed mindennemű üzleti alkalmazottakra, a péküzletekben alkalmazott személyzetet sem véve ki. Az étkezési időt leszámítva, egyetlen alkalmazottat sem szabad heti 60 óránál tovább foglalkoztatni. Egyik hétköznapon pedig délután 2 órától fogva szabad félnapot kell engedélyezni az alkalmazottaknak. Kivételnek csak rendkívüli esetekben van helye, de a túlórák száma az egész éven át nem lehet több hatvannál. Minthogy Angliában tudvalevőleg a vasárnapi munkaszünetet szigorúan megtartják, a szabad fél hétköznap beszámításával másfél napi pihenő jut minden alkalmazottnak. Az új törvényjavaslat már legközelebb tárgyalás alá kerül.

Munkások az iparfelügyeletben. A múlt-heti nagy állvány-összeomlási katasztrófával kapcsolatban Garbai Sándor a Népszavában okos cikkelyt írt, amelyben azokkal a módoszatokkal foglalkozott, amelyekkel az utóbbi időben oly sűrűn előforduló építési katasztrófákat megszüntetni vagy legalább csökkenteni lehetne. Megoldási módul azt ajánlotta, hogy az iparfelügyeletbe szakmai iparfelügyelőket kellene bevenni, akiket az építőipari munkaadók és munkások választásának saját soraik közül egyenlő számban, meghatározott időtartamra és fizetésüket az állam vagy a község fedezné. Hivatkozik rá Garbai, hogy ilyen intézmény már Németországban és Ausztriában huzamos ideje megvan és megelégedésre működik.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető : dr. Halász Frigyes,

az Országos munkásbetegsegélyező és balesetbiztosító-pénztár s. titkára.

Az országos pénztár üzembesorozási munkálatait lapunk mai számának bevezető cikkében kimerítően ismertetjük. Nem mulaszthatjuk el, hogy ezzel kapcsolatban rá ne mutassunk azokra a rendkívüli érdemekre, amelyeket Lukács József, az országos pénztár alelnöke, mint mérnök, műszaki és gyakorlati ismereteivel közreműködve a rendkívül nehézségekkel járó munkálatok sikeres befejezése körül szerzett. Az ő érdeme az országos pénztár üzembesorozási osztályának *szakcsoportok, iparágak szerinti szervezése* s ezzel az országosan egységes, az összes iparágakat egy intézetben egyesítő balesetbiztosító rendszernek az üzembesorozás szempontjából a német „Berufsgenossenschaft”-rendszerrel való kombinálása, ami hatalmas lépéssel vitte előre az üzembesorozási munkálatoknak a törvény korai végrehajtása és a törvény életbeléptetését megelőző alapozó munkálatok hiánya miatt valóságos leküzdhetetlennek látszó nehézségekkel küzdő ügyét.

Azt az erélyt, amelylyel Lukács József az üzembesorozó-osztály szervezését keresztül vitte, nem vesztette el az osztály szervezése után sem és állandóan figyelemmel kísérve a munkálatok menetét, mindent

megett ahhoz, hogy az általa megteremtett rendszerrel sikert lehessen felmutatni. Hogy ez sikerült, beigazolják az elért eredmények, és épen azért reméljük, hogy Lukács József gyakorlati szakértelmével és példátlan odaadásával továbbra is közre fog működni ezen ügy sikerének előmozdításánál.

A földművelésügyi miniszter az ármentesítő társulatok alkalmazottainak biztosításáról. A földművelésügyi tárca költségelőirányzatának pénzügyi bizottsági tárgyalása során gróf *Serényi Béla* földművelésügyi miniszter tarthatatlan állapotnak jelentette ki azt hogy az ármentesítő társulatok munkásai az ipari munkások kategóriájába soroztatván, az országos munkásbetegségélyző és balesetbiztosító pénztárnál biztosítottassanak. Egyúttal közölte, hogy megindult már az eljárás az iránt, hogy a *fennálló törvényes rendelkezések megváltoztatásával* ezen munkások az országos gazdasági munkás- és cselédségélyzőpénztárhoz utaltassanak át. Nem kívánjuk ezúttal vizsgálni, hogy a helyes elméleti kategorizálásnak mennyire fog javára válni a tervbe vett változtatás. Arra azonban rá kell mutatnunk, hogy a helyes elméleti kategorizálásnak megfelelni kívánó ezen intézkedés keresztülvitele a gyakorlatban azt jelentené, hogy az ármentesítő társulatok alkalmazottai egyáltalán nem volnának betegség esetére biztosítva (!) és a mai kötelező balesetbiztosítás helyébe egy sokkal kisebb segélyeket nyújtó önkéntes balesetbiztosítás lehetősége lépne. Nem hisszük, hogy akkor, midőn a szociális biztosítás terén minden állam sietve tesz újabb és újabb lépéseket előre a magyar törvényhozás kapható volna arra, hogy egy ilyen súlyos lépést tegyen hátra.

A O. M. B. P. igazgatósága október 27-én délután ülést tartott s minthogy a rendkívül nagy tárgysorozat egy délután letárgyalható nem volt. az ülést 28-án délelőtt is folytatta. Az ülés legnevezetesebb tárgya az 1907/08., 1909. és 1910. számadási évekre vonatkozó balesetbiztosítási egységdíjtétel megállapítása volt. Az igazgatóság egyhangúlag elfogadta az e tárgyban tett előterjesztést és meleg elismeréssel adózott az üzembesorozási osztályt vezető *Szemennyei Kornél* aligazgatónak, a tisztviselői karnak, de elsősorban *Lukács József* alelnöknek ezen nagyszabású munkálatok sikeres befejezése körüli érdemeikért. Nagy emóciókat okozott az érdekeltség körében az ülés másik nagyfontosságú tárgya, a tisztviselő választások ügye. 97 állás került betöltésre, részint új állások szervezése, részint előléptetések útján. Bámulatos volt az az egyöntetűség, a melylyel a munkaadó- és munkásigazgatósági tagok ezen hatalmas hivatal szervezési aktusnál eljárak. Az egész vonalon az elnökség által kijelölt hivatalos jelöltek jutottak be, még pedig néhány kivételtől eltekintve az összes jelenlevőknek egyhangú szavazatával. Mint-hogy a választások keresztülvitele egy-két, ilyenkor elkerülhetetlen sebesüléstől eltekintve, az egész tisztviselői kar részéről a hivatalos érdemeket szem előtt tartó igazságos választásnak jellemeztetett, a két érdekeltségből összetett, s nagyszámú (60) tagból álló igazgatóság-nak ezen egyhangú szavazása az országos pénztár autonom szerveinek kiváló életképességét, és az intézmény érdekét minden fölé helyező törekvését bizonyító olyan imponáló tény, mely remélhetőleg hatalmas példaadásul fog szolgálni a személyi ügyek terén nagy konfliktusokat elkerülni nem tudó helyi autonom szervezeteknek. Az ülés nevezetesebb tárgyai voltak még a budapesti ker. pénztár székházépítési és állásszervezési ügyei. A rendes folyó ügyekben való határozathozatal után megállapította az igazgatóság, hogy az országos

pénztár idei közgyűlését december hó 15., 16. és esetleg 17. napjain fogják megtartani.

Az országos pénztár helyi szerveinek 1910. évi számadási eredményei. Az országos pénztárak 130 helyi szerve zárta le az 1910. évet *felesleggel*. A helyi szerveknél elért *feleslegek összege 679.220 K 18 fillér*. Hiánynyal 53 helyi szerv zárta az 1910. évet. Ezek kezelési hiányának összege *937.279 K 34 fillér*. Az országos pénztárra nézve a helyi szervek kezeléséből előálló hiány természetesen nagyobb, mint a fenti két összeg különbözete, mert a felenlegeknek csak $\frac{2}{3}$ -ad része, vagyis 452.813 korona 57 fillér illeti az országos pénztár központját, míg ellenben a hiányok teljes összege az országos pénztárt terheli. Megjegyezzük, hogy a fent kiténtetett 937.278 K 34 fillér kezelési hiányban a Máv. betegségyélyző pénztárnál mutatkozó 263.239 K kezelési hiány nem foglaltatik, mert annak végleges megállapítása ez idő szerint még tárgyalás alatt áll.

Újabb intézkedések a járulékhátralékok ügyében. A kerületi pénztárak járulékhátralékai sok helyütt túrhetetlen mértékben felszaporodván, az országos pénztár erélyes intézkedésekhez kíván nyúlni az állapotok szanálása érdekében. A járulékhátralékok felszaporodása mindenütt a következő 3 tényező egyikére vagy másikára vezetendő vissza: a munkaadók egy részének lelkiismeretlenségére, a pénztári közegek mulasztásaira és a közigazgatási hatóságok hanyagságára. A munkaadóknban rejlő hibák egy részét csak új törvénnyel, másik részét azonban a pénztári kivétsi, továbbá a közigazgatási behajtási gépezet gépszerrűen pontos funkcionálásával lehet megszüntetni. Új törvényi rendelkezések egyelőre várhatók nem lóvén, az országos pénztár a pénztári kirovás és a közigazgatási behajtás eddigi anomáliáinak akar véget vetni. Ertesülésünk szerint az országos pénztár el van határozva a legszigorúbb eszközök alkalmazására azokkal a pénztárakkal szemben, amelyeknél a kirovás eszközlése terén mulasztásokat talál, s a végrehajtás eddigi késedelmességének és erélytelenségének megszüntetése érdekében az állami munkásbiztosítási hivatal útján a m. kir. belügyminiszternél fog lépéseket tenni, egyrészt abban az irányban, hogy minden kerületi pénztárnál lehetővé váljék a külön pénztári végrehajtási intézmény szervezése, másrészt pedig addig is, míg ez megtörténhetik, az összes kerületi pénztárakat utasítani fogja a járulékhátralékok körül lanyhán eljáró közigazgatási hatóságok bejelentésére s a feltűnően állandóan késedelmes eseteket az állami munkásbiztosítási hivatal útján a belügyminiszterhez fogja felterjeszteni, hogy a miniszter az illető hatóságokat a behajtás szorgalmazására utasítsa.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete október 20-án *Szerényi József* v. b. t. t., ny. államtitkár elnökle alatt a Társadalmi Múzeum helyiségében rendkívül látogatott ülést tartott. Elnök nagyérdékű megnyitó beszédében ismertette az egyesület célját és rámutatott a szociálpolitika fontosságára. A gazdasági harcok káros következményeit enyhíteni csak reális szociálpolitikával lehet és kell. Egyik célj a az egyesületnek, hogy a munkásbiztosítás terén a szociálpolitikai törekvéseket ismertesse és ezáltal nekik a közvéleményben híveket szerezzen.

Kiss Adolf, budapesti kerületi pénztári igazgató ezután a f. é. szeptember közepén Drezdában megtartott nemzetközi szociális biztosítási értekezlet tárgyalási anyagát és eredményeit ismertette nagyszabású előadásban.

Az előadást követő vitát Szerényi József elnök nyitotta meg. Miután elismeréssel adózott az előadónak az érdekes előadásért, az előadásnak a balesetelhárításra vonatkozó részével kapcsolatban rámutat arra, hogy a drezdai értekezleten hangoztatott törekvések egy részével nálunk már évek előtt foglalkoztak, de azok megvalósítása eddig akadályokba ütközött. Megemlíti, hogy nálunk komoly terv volt az, hogy elrendeltessék, miszerint a gépek már a védőkészülékkel felszerelve kerülhessenek csak a gyárakba, ez a rendszabály azonban megghiúsult, mert a védőkészülékek terén megállapított rendszer nincsen, s a technika folytonos fejlődése ilyen nem is enged létesülni. Kiemeli, hogy nálunk a munkásbiztosító pénztárnak nem lehet megadni azt a balesetelhárítási óvórendszabályalkotási jogot, amely meg van Németországban, mert míg Németországban a balesetbiztosítás iparáganként van tagolva, s egy-egy Berufsgenossenschaftban csak az illető iparág munkaadói vesznek részt, akik ilyképpen önmagukra nézve állapítanak meg óvórendszabályokat, addig nálunk az összes iparágak munkaadói és rajtuk kívül a munkásság képviselői is ugyanazon egy intézményben foglalnak helyet. Iparunk gyengesége tette szükségessé ezt az egységes szervezetet, mert egy-egy iparág túlságosan gyenge volna a balesetbiztosítás eszközzésére. Az ipar gyengesége folytán lehetetlen is nálunk a balesetbiztosítás decentralizációjáról beszélni. Amilyen nagy lelkesedéssel fogadták annak idején az új munkásbiztosítási törvényt, úgy panaszkodnak most ellene. E panaszok túlnyomó része igazságtalan. Így még azt is felhozták, hogy a mióta az új törvény életbelépett, feltűnően szaporodnak a balesetek, s ezt arra vezetik vissza, hogy a munkaadók egyéni felelőssége helyébe a munkaadók összességének teherviselése lépett. Pedig nem áll az, hogy ma tényleg több a baleset, mint azelőtt, ellenben igenis *sokkal több a bejelentett baleset*, mert a bejelentés kötelezettsége büntető következményekkel van megállapítva a munkaadóra nézve, a munkás pedig a kártalanítás reményében gondot fordít arra, hogy a legkisebb baleset bejelentése se maradjon el. A munkaadók egyéni felelősségének megszüntét sem lehet felhozni, mert éppen a gondatlanságból vagy szándékosan okozott balesetek esetére a törvény fentartotta a munkaadónak a külön egyéni felelősségét is. A törvény terhei ellen emelt panaszok ugyancsak teljesen alaptalanok, mert 1909-ben nálunk a munkásbiztosítás összes terhei 23 millió koronát tettek ki, (munkaadók és munkások, betegség és balesetbiztosítás terheit mind együttesen számbavéve) – Németország ellenben évenként 832 milliót áldoz e célra.

Dr. Friedrich Vilmos, a bpesti ker. pénztár főorvosa hangoztatja, hogy a balesetbiztosítás terén az iparfelügyelet gyengesége a főhiba. A népbetegségek leküzdése fontos feladata ugyan a pénztárnak, de e téren nem juthat neki a főszerep, hanem itt az állam általános közegészségügyi intenzív működésére van szükség. Helyteleníti, hogy a magyar munkásbiztosítás a német példából kiindulva a népbetegségek leküzdésére saját szanatóriumokat, saját gyógyintézeteket kivan felállítani, holott Németországban ez csak a rokkantbiztosítás folytán vált lehetségessé, mely ott ezen intézetek terheit viseli. Korainak, a pénztár anyagi erejét meghaladónak tartja az orsz. pénztárnak gyógyfürdők és szanatóriumok létesítésére irányuló akcióját. Ugyancsak elhamarkodottnak véli a szükséges statisztika hiányában az ipari mérgezők kártalanítását, ellenben szükségesnek tartja, hogy a mérges anyagokat feldolgozó gyárakban független állami vagy egyéb közhatósági orvosok időnként (2-4. hetenként) megvizsgálják a munkásanyagot, s

azokat, kiken a megbetegedés kezdetei mutatkoznak, más munkába küldjék.

Dr. Hahn Dezső, az országos pénztár főorvosa, rámutat arra, hogy az összes munkásbiztosítási törvények között a magyar a legliberálisabb az ipari mérgezők kártalanítása kérdésében, mert a balesetbiztosítás céljának körülírásánál nem zárja el a lehetőségét annak, hogy már ezen törvény alapján balesetként kártalaníttassanak a kétségtelen ipari eredettel bíró mérgezések. Németországban az új Reichsversicherungsordnung felhatalmazza a Bundesrathot, hogy megállapítsa, mely ipari mérgezések kártalanítása vonassék be a balesetbiztosítás körébe. A törvény még fiatal, de máris két ipari megbetegedés esetére terjeszti ki a Bundesrath a balesetbiztosítás áldásait. Nekünk ki kell aknáznunk azt a lehetőséget, amelyet a törvény liberális szövege megenged, annál is inkább, mert az ipari mérgezések kártalanítása minimális pénzügyi terhekkel jár. Arra nézve, hogy az országos pénztár rokkantbiztosítás hiányában, túlkorán bocsájtkozott volna a gyógyintézetek létesítésének akciójába, mindenekelőtt utal arra, hogy Németországban is a pénztári gyógyintézetek tekintélyes része nem a rokkantbiztosító intézetek, hanem éppen a betegsegélyező pénztárak által tartatik fenn. De utal arra is, hogy nálunk, – ha a törvény szerint nem is, – de valóságban van rokkantbiztosítás; a pénztár ellátja a rokkantbiztosítás terheit, mert közismert tény, hogy a chronikus betegségben szenvedő pénztári tagok szívességi bejelentések vagy munkaerejük kétségbeesett megfeszítése után a 20 heti segély igénybe vétele után újra és újra bent vannak a pénztárban, és újra meg újra igénybe veszik a 20 heti segélyt. A pénztárra nézve olcsóbb, ha a betegeket mindjárt bajuk kezdetén szanatórium segélyével teljesen kigyógyítja, s őket üdülőhelyeken a visszaesés ellen megerősíti, mintha a kellő eredményre nem vezető gyógytényezőket 20 hétre újra és újra kiszolgáltatja. Külömben a választott bíróságok judikatúrája kötelezi a pénztárt arra, hogy az esetben, ha a betegség gyógyítására orvosilag a szanatórium szükségesnek mutatkozik, ezt a segélyt megadja. Ily körülmények között a pénztárnak egészségügyi és gazdasági érdekei egyenesen parancsolják, hogy a társadalom támogatása mellett, erőteljes szanatóriumi akciót folytasson. Hangsúlyozza annak szükségességét, hogy a balesetelhárítás terén a munkásoknak a balesetek elleni védekezésre való kitanítására kellő súly helyeztessék és indítványt nyújt be aziránt, hogy az egyesület behatóan foglalkozzék a pénztáraknak a balesetek elhárításának szabályozásába való bevonásának kérdésével.

Szerényi elnök több érdekes megjegyzéssel reflektál a vitában elhangzottakra. Megjegyzi, hogy Németországban a rokkantbiztosító intézetek egymagukban többet költöttek a tuberkulózis leküzdésére, mint a mennyit a magyar állam egyáltalán az egészségügyre áldoz. Egészségügyi intézmények (szanatóriumok, munkáslakások, vízvezeték, vágóhidak) céljaira pedig a rokkantbiztosító intézetek 800 millió márkát meghaladó olcsó kölcsönt nyújtottak.

Előadó zárszavai után *Szerényi* elnök örömeinek ad kifejezést a felett, hogy a vitát mindvégig oly nagyszámú hallgatóság kísérte figyelemmel s utalva arra, hogy az egyesület a munkásbiztosítási törvény reformjára vonatkozó javaslatokkal legközelebb ankétszerű tárgyalásokon kimerítőleg kivan foglalkozni, az ülést bezárta.

A pénztári nyugdíjintézet tagjainak száma és az intézet vagyona. A munkásbiztosítási alkalmazottak nyugdíjintézete tagjainak létszáma 1911 szeptember 30-án 2047 volt. Az intézet összes vagyona 322.905 korona.

Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíj egylete. A Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjegyletének központi választmánya vasárnap tartotta rendes havi ülését Kölber Alajos kocsigyáros elnöklésével. A betérjesztett jelentésekből kiemeljük, hogy a folyó évben belépett 27774 új taggal a rendes fizető tagok száma a száznegyvenezret felülhaladta; a fiókpénztárak száma 417-re emelkedett. Legközelebb Mosonban, Rozsnyón, Munkácson és Komádi-ban alakítanak új fiókpénztárakat. Az egylet vagyona szeptemberben 105 ezer koronával növekedett, melylyel 7.733.437 korona az egylet teljes vagyona. Ebben az ülésben 20 új rokkant tagnak, több árvának és özvegynek utalták ki a szabályszerű segítségösszegeket. Az egylet kiválóan közhasznú voltát igazolja azon körülmény, hogy az 1903-ban elkezdett segélyezés óta mostanig 1264 rokkant tag és 343 árva állandó segítésére több mint másfél millió koronát fizetett ki. Az egylet iránt érdeklődők az egylet saját házában (József-utca 23.) kaphatnak fölvilágosítást.

Lehet-e községi előjáróság ellen községi alkalmazott bejelentésének elmulasztása miatt kihágási eljárást indítani? Egyik kerületi pénztár feljelentést tett egy községi bíró ellen, a községi kisbíró és községi éjjeli őr bejelentésének elmulasztása miatt. Az illetékes főszolgabíró azon álláspontra helyezkedett, hogy a községi előjáróság ellen beadott ilyen feljelentés nem feljelentésnek, hanem fegyelmi vétség vádjának tekintendő. A szóban forgó főszolgabírói véghatározat következőleg szól: „Az ügyiratokat a közigazgatási iktatóba átvezetni rendelem. Mert: A községi előjáróság ellen emelt panasz nem kihágási utón, hanem közigazgatási utón bírálendő el. A munkásbiztosító pénztár azért panaszolta a községi előjáróságot, hogy a biztosításra kötelezett községi éjjeli őrt és kisbírókat betegség esetére való biztosítás végett a községi bíró a munkásbiztosító pénztárba be nem jelentette. Ezen tétellel a bíró nem kihágást, hanem a törvényben előírt kötelessége teljesítését mulasztotta el, mely mulasztásért mint bíró nem kihágási utón, hanem közigazgatási utón az 1886. évi XXII. t.-c. alapján vonandó felelősségre.” Ezen határozat meghozatala után a *fegyelmi ügyben* külön véghatározatot hozott a főszolgabíró, melyben a községi bírót a fegyelmi vétség vádjá alól felmentette: „mivel jóhiszeműen járt el”, de kötelezte őt a fent említett községi alkalmazottak bejelentésére. A főszolgabíró eljárása kétségtelenül téves volt. Az 1886. XXII. t.-c. 106. §-a szerint a községi előjáróság, illetve a községi bíró ellen olyan cselekményért, amely törvényeink szerint kihágást képez, *kihágási eljárásnak van helye, s e melleit, ettől elkülönítve folytatandó le a fegyelmi eljárás.*

A belügyminiszter átirata a kereskedelmi miniszterhez az orvosi inkompatibilitás ügyében. A betegsegélyzőpénztárak fennállása óta teljesítenek közhatósági orvosok pénztárorvosi szolgálatot és ahol a pénztár és orvosa közti viszony szerződéssel, ügyrenddel, vagy valamely szabállyal rendezve volt, mindenütt statuálva volt valamelyes fegyelmi hatáskör a pénztár részére. A kör- és községi orvosokra vonatkozó 1908. XXXVIII. t.-c. sem okozott változást a régi renden. E törvény 23. §. kifejezetten és félre nem érthetően megengedi a kör- és községi orvosoknak, hogy hatóságaik megkérdése nélkül vállalhatnak pénztár-orvosi állást. Mikor azonban az Országos Pénztár szabályzataival a nyilvánosság elé lépett, az Országos Orvosszövetség, mintha nem tudna semmit az eddigi gyakorlatról, – és pedig az eddigi zavartalan gyakorlatról, – beledobta a vitába az „inkompatibilitás”-t, és

anélkül, hogy jogosultságát vagy szükségességét meggyőzően megindokolta volna az inkompatibilitás jelszavával igyekezett a pénztárak és pénztári orvosok szabad egyezkedését megzavarni. Az Orvosszövetség ezen eljárása annál elítélendőbb, mert akcióját érdemi meggyőződés nélkül csinálta. Először a „szabad orvos-választás” volt a bűvös szó, melylyel a lelkeket meg akarta indítani s csak miután ez a fegyver 4-5 hónapi próbálgatás után hatástalannak bizonyult, vette elő az inkompatibilitás csóváját. Hogy mennyire jogos ez a feltevés, hogy a szövetség kezében az inkompatibilitás csak álkulcs volt, melynek segítségével be akart törni a pénztár és orvosai békés otthonába, mi sem bizonyítja jobban, mint a *postáspragmatika*, melyet a szövetség *főtitkára maga is helyesnek talált, és annak keresztülvitelét teljes súlyával propagálta, pedig ez a postáspragmatika integráns részként magába foglal egy szigorú fegyelmi szabályzatot.* Ehhez a tényhez még csak egy hozzátenni való van és ez az, hogy a postáspénztár orvosainak 95 %-a hatósági orvos, míg a pénztári orvosoknak csak 58%-a és nem 80%-a, mint ahogy azt a szövetség állandóan hirdeti.

A belügyminiszternél azonban az Országos Közegészségügyi Tanács közvetítése folytán résztvevő fülekre talált a szövetség segélykiáltása és a miniszter kiadta a most már közismert átiratát, melyből megtudható, hogy vélekedik ő erről a kérdéstről. Pénztári oldalról még nem szóltak hozzá a miniszteri nyilatkozathoz, az orvosi oldal örömmujongása pedig meglehetősen sordinás a nagy siker felett. Ennek persze lehet az oka. Amit tudniillik a belügyminiszter különösen hangsúlyoz, a „szerződési forma őszinte keresztülvitelét”, az olyasvalami, ami nehézség nélkül keresztülvihető, anélkül, hogy a pénztár csak elvi áldozatokat is hozna. Ami azután az őszinte szerződéses forma logikus következménye, a hatósági orvosok *véglegesítésének kizárása*, az olyasvalami, amit tudomásul venni a hatósági pénztári orvosoknak bizonyára rosszabbul esik, mint a pénztárnak. A másik logikus lépés az, hogy *hatósági orvos nem lehet pénztári főorvos*, minthogy a pénztári főorvos – munkakörénél fogva – letagadhatatlanul tisztviselő-jelleggel bír. Ebből sem a pénztárnak lesz baja, csak a főorvosok 50%-a lesz kénytelen egyik állásáról lemondani. A szövetségnek jut azután a nemes és szép feladat, ezeket az urakat kárpótolni.

A legnagyobb sikert a szövetség persze a *fegyelmi bíráskodás eltörlésével érte el.* Hatósági orvos felett, ha pénztári orvosi működésében mulasztást követ el, nem ítéltet a pénztár fegyelmi tanácsa, melyben az orvosok paritásosan képviselve vannak és melynek előadója az orvosi tanács által kijelölt pénztári orvos. Minthogy azonban nem méltányos a hatósági orvost mindjárt elbocsájtani, ha valami hibát követ el, a miniszter helyesének találja, ha a pénztárnak a fegyelmi szabályzatban contemplált büntetések rendelkezésére állanak. Csak-hogy ezek nem róhatók ki az odíozus paritásos „fegyelmi eljárás” alapján, hanem *adminisztratív* utón lesznek kiszabandók, egyoldalúan, a pénztár igazgatósága által. Ha még azt is tudomásul vesszük, hogy az őszinte szerződés a szolgálati viszony főfeltételeit magában foglalhatja, akkor a pénztáraknak igazán nincs okuk a „vereség” felett bánkódniok. Hogy pedig a hatósági orvosok mit fognak szólni a győzelemhez, az már nem ránk tartozik. Majd eliniézik az Orvosszövetséggel.

Dr. B.

Értekezlet az otthoni munkások biztosítása tárgyában. Az országos pénztárban az otthoni munkások sok nehézséget okozó biztosításával kapcsola-

tos kérdések tisztázása céljából több munkaadó- és munkásszervezet bevonásával október 23-án értekezlet volt. Az értekezlet egyelőre csupán azon megállapodásra jutott, hogy a munkaadó és munkásszervezetek saját kebelükben újból megvitatják a kérdést és pedig azon az alapon, hogy *az otthoni munkások közül azok, kik más munkásokkal saját helyiségekben dolgoznak, alvállalkozóknak tekintessenek és ezeknek, valamint alkalmazottainknak Lejelentéséért és járulékaikért a fővállalkozó legyen felelős.* (1907: XIX. t.-c. 22. §.) Az eredmény egy az országos pénztár által összehívandó újabb értekezlet elé fog terjesztetni.

Joggyakorlat.

Betegsegélyezés.

Húsz héten túl tartó kórházi ápolás esetén van-e a kórházból kikerült tagnak hazautazási költségre igénye?

I.

Nyittravármegye közigazgatási bizottságának 660. I. iL/1817. kb./19.10. sz. véghatározata.

A közigazgatási bizottság a n.-i ker. munkásbiztosító pénztárt a P. R. után felmerült hazautazási költségnek 1 heti táppénz erejéig *az előlegező kórház részére leendő megfizetésére kötelezi.*

Indokok:

Az 1907: XIX. t.-c. 59. §. első bekezdésében megállapítja azokat a segélyeket, amelyekben a munkásbiztosító pénztár a biztosított tagot részesíteni köteles. Ugyanezen szakasz 4-ik bekezdése pedig még ezenfelül kimondja, hogy a kórházból kikerült és nem a kórház székhelyén lakó tagokat legfeljebb egy heti táppénz erejéig utazási költséggel ellátni tartozik.

Ezen törvényes rendelkezéssel szemben az I. és II-od fokú hatóság elfogadta a munkásbiztosító pénztár azon érvelését, hogy az 1907: XIX. t.-c. 59. §. 4. bekezdésében megjelölt utazási költség csak az esetben fizetendő a pénztár által, ha a kórházi ápoltnak a kórházból való eltávoztása a törvény, illetve az alapszabályszerű segély teljes igénybevétele előtt történt és miután P. R. az idézett törvény 59. §. első bekezdése szerint neki járó segélyt már teljesen kimerítette, neki ezen felfogás szerint máj- utazási költségre igénye nem lehetne.

Tekintettel azonban arra, hogy a törvény 59. §. 4. pontjában meghatározott utazási költség a biztosított részére az idézett szakasz első bekezdésében emiített segélyezésen felül van megállapítva és a törvény nem tartalmaz oly értelmű megszorítást, mintha ez az utazási költség csakis a törvényes segély keretén belül járna a biztosítottnak, ennél fogva az I. és II-od fokú véghatározatok megváltoztatásával a vonatkozó rész értelmében kellett határozni.

II.

A m. kir. közigazgatási bíróságnak 1911 augusztus 29-én hozott 3397/911. sz. Ítélete.

A magyar királyi közigazgatási bíróság a panasznak helyet ad és a panaszló pénztárt a terhére megállapított 19 korona 40 fillér szállítási költség megfizetésének kötelezettsége alól felmenti.

Indokok:

Az 1907. évi XIX. t.-c. 59. §-ának negyedik bekezdése szerint az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár a kórházból kikerült s nem a kórház

székhelyén lakó tagokat legfeljebb egy heti táppénz erejéig utazási költséggel ellátni tartozik. Az 1898. évi XXI. t.-c. 4. §-a értelmében továbbá a pénztár nemcsak a kórházi ápolási, hanem a szállítási költségeket is viselni tartozik. Kétségtelen tehát, hogy általában a pénztár fizetési kötelezettsége a szállítási költség viselésére is kiterjed.

Az 1907. évi XIX. t.-c.-nek a betegség esetén nyújtandó segélyekre vonatkozó VI. fejezete, eltérően a bal-eseti segélyek és járadékokról szóló VII. fejezettől, a betegség esetén nyújtandó segélyeket 20 hét tartamára korlátozza. Igaz ugyan, hogy az idézett törvény 51. §-ának 2. bekezdése jogot ad a pénztárnak arra, hogy a betegsegélyezés időtartamát egy évre kiterjessze. Hogy azonban az országos pénztár ilyen határozatot hozott volna, nem is állítatik, még kevésbé bizonyítottatik. *Az adott esetben tehát a pénztár részéről nyújtandó mindennemű segélyezés időtartama 20 hét, vagyis 140 nap elteltével megszűnt.* A betegnek a kórházból való elszállítása pedig a kórházi ápolás 163. napján történt, midőn az ápolat a pénztárnak tagja már nem volt s a pénztárral szemben minden igénye kimerült.

A pénztárt tehát a törvényszerű segélyezési időn túl felmerült szállítási költség megfizetésének kötelezettsége alól fel kellett menteni.

*

A törvénynek szigorúan szó szerinti értelmezése mellett a közigazgatási bíróság fenti ítéletében kifejezésre jutó elv nem kifogásolható. Tekintettel azonban a ira, hogy az esetben, *ha a tag szerencsésebb és 20 héten belül meggyógyul, úgy a hazautazási költségeket megkapja a pénztártól, visszásnak látszik, hogy akkor, ha eléggé szerencsétlen, hogy 20 hétnél tovább kelljen a kórházban maradnia, akkor ennek folytán a pénztár a hazautazási költség megtérítésének terhétől, amely általában a kórházi ápolás terhének kiegészítő része, meneküljön.* S minthogy a múlt számunkban közölt 1910. P. 108/5. sz. állami hivatali Ítélet s az ehhez igazodó választott bírósági gyakorlat szerint a pénztár a T. 58. §-ában megjelölt esetekben *az összes segélyezési igények elvesztésének terhe alatt utalhatja be a tagot kórházba, vagyis valósággal kényszerítheti őt, hogy kórházba menjen, a méltányos törvénytárgyalás mellett szól, hogy a pénztár, mely a tagot kényszerítette arra, hogy lakóhelyéről eltávoztva, kórházba menjen, köteles legyen a tagnak a lakóhelyére való visszatérés törvényesen előírt anyagi eszközeit akkor is nyújtani, ha a tag állapotának szerencsétlen alakulása folytán a kórházi ápolás 20 hétnél tovább tartott is.*

A pénztár és a kórház közötti fenti jogvita különben egyáltalán nem is tartozik a kórházi ápolási költségek ügyében dönteni hivatott hatóságok, hanem a rendes bíróságok hatáskörébe, mivel itt nem kórházi ápolási költség megtérítéséről, hanem a kórház által a pénztár helyett önként előlegezett segélyösszeg megtérítéséről van szó, a mely esetben a kórház, mint megbízás nélküli ügyvivő (negotium gestor) támaszt követelést a pénztárral szemben.

Ipari igazgatás.

Rovatvezető: Dr. Kemény Dezső, kamarai jegyző.

A gyáripár és az ipartestületi tagság.

Az ipartestületi tagsággal összefüggő kérdéseket legújabbban a munkások nyilvántartása körül különösen vidéken észlelhető mizériák tették aktuálissá. Szemben a fővárossal, ahol a hatóságokat inkább az a kérdés foglalkoztatja, vajjon valamely üzem gyárnak minősítendő és az ipartestületi kényszer-tagság alól mentesítendő-e, a vidéken több helyen a körül támadt vita, vajjon az ipartestületbe belépni óhajtó gyárak tagul föl vehetők és illetőleg föl veendő-e? Míg ugyanis a főváros területén levő nagyüzemek természetesen szabadulni akarnak a rájuk nézve mondhatni értéktelen ipartestületi tagsággal járó terhektől, addig a vidéken számos nagyüzem az elsőfokú iparhatóság szék helyétől igen távol esvén, számos esetben maguk a gyárosok óhajtanak a helybeli ipartestület tagjai lenni, hogy az utóbbi végezze az üzemükben alkalmazott munkásokra vonatkozó hatósági funkciókat, melyeknek kedvéért máskülönbén a munkásoknak és a munkaadóknak a távoleső főszozlabírói székhelybe kell elfáradniuk. Az említett iparhatósági teendőök a szolgálati viszonyból eredő bér és mindennemű egyéb követelések iránti vitás ügyekben való előzetes bíraskodáson kívül (Ipt. 167. §.) főképp a munkás-nyilvántartásban csúcsosodnak ki. Az ipartörvény 109. §-a értelmében az elsőfokú iparhatóság a területén alkalmazott segédek-ről (és munkásokról: ipt. 111. §.) lajstromot vezet, melyben kiteendő: a) a segéd neve és foglalkozása, b) munkakönyvének száma, c) az iparos neve, lakása és foglalkozása, akinél alkalmazva van, d) a munkaviszony megkezdése, e) a munkaviszony megszűnése. Ezen adatok megszerzethetése végett a 103. §. értelmében a munkaadó a segéd (a munkás) munkába lépését a munkakönyv bemutatásával, a kilépést pedig a 106. §. értelmében a nélkül, az iparhatóságoknál bejelenteni tartozik. Azonkívül a 100. §. értelmében az elsőfokú iparhatóság feladata a munkakönyvek kiállításá is. Mindezeket a főszozolt teendőket pedig oly helyeken, ahol ipartestület van, a kebelébe tartozó iparosokra és azok segédszemélyzetére nézve az ipartestület végzi átruházott autonóm hatáskörben. Már most, ha egy gyár olyan helyen fekszik, amely nem járási székhely, de ahol ipartestület van, nyilvánvaló, hogy a gyáros és a munkások közös érdeke az, hogy a helyben levő ipartestület végezze a munkásnyilvántartással összefüggő teendőket és ne kelljen nekik az esetleg igen távol fekvő járási székhelybe, a főszozlabírói hivatalhoz menniök. Csakhogy viszont az ipartestület, amelyre nézve egy-egy nagyobb gyár munkásainak nyilvántartása jelentékeny munkatöbbletet, költséget és általában megterhelést jelent, igen gyakran nem kér a megtisztelő bizalomból és vonakodik a gyárost vagy gyári részvénytársaságot tagjai sorába fölvenni, amiből az idők folyamán mind több és több vita keletkezik. Iparhatóságainknak tehát el kell dönteniök azt a kérdést, vajjon a belépésre nem köteles gyáros önként beléphet-e az ipartestületbe?

Lássuk mindenekelőtt az idevágó törvényhelyeket:

Ipt. 122. §. 1. bek. „Törvényhatósági joggal felruházott és r. t. városokban, továbbá . . . községekben a képzéshez kötött mesterséggel (4. §.) foglalkozó iparosok kétharmadának kívánságára . . . ipartestületek alakítandók.”

Ipt. 124. §. 1-3. bekezdés. „Mindazon iparosok, kik az illető város vagy község területén képzéshez kötött mesterséget (4. §.) üznek, a testület tagjai és a tagsági díjak fizetésére kötelesek.

Kereskedők, gyárosok avagy részvénytársaságok a testületekbe nem kényszeríthetők.

Azon iparosok azonban, kik mesterséget képező iparágat nagyban üznek és telepükön tanoncot alkalmaznak, szintén bevonandók az ipartestületek kötelekébe.”

Azonkívül kiváló fontossággal bír az ipartestületi alapszabálymintának (Ipt. v. hajt. rendelete 39266/884) a tagságról szóló szakasza: Tagok. 4. §. „Ezen ipartestület kötelekébe mindazon iparosok tartoznak, akik . . . területén az 1884. XVII. t.-c. 5. §-a szerint képzéshez kötött mesterséget üznek. — Az illető iparos iparának megkezdésével egyszersmind az ipartestület tagjává lesz, annak minden jogával és kötelezettségével.”

(Folytatjuk.)

A mozi és az iparigazgatás. Az a kérdés, vajjon a keresetszerű nyilvános mozgófény kép-bemutató olyan foglalkozás-e, amely az ipartörvény alá esik és iparigazolvány alapján gyakorlandó, több ízben megfordult már az illetékes fórumok előtt. Az 1909. év folyamán a hatásköri bíróság két ízben kimondotta, hogy miután a mozi-tulajdonos ipartermékeket elő nem állít, át nem dolgoz, azok továbbeladásával nem foglalkozik, e foglalkozás az ipartörvény alá tartozó iparüzésnek nem minősíthető s ennek folytán az alkalmazottak bérköveteléseit körüli jogviták (Ipt. 167. §.) nem tartoznak az iparhatóságok elé. A kereskedelemügyi minisztérium pedig legutóbb 37238/911. szám alatt kelt határozatából! szintén érintette ezt a kérdést, de érdemlegesen el nem döntötte. A hatásköri bíróság idézett érvelése ugyan nagyon meggyőző, de mégis fölhozható ellene az, hogy az élet és az ipartörvény számos olyan ipari foglalkozást ismer, amelyben sem javak termelése, átalakítása, sem azok forgalombahelyezése elő nem fordul; így az engedélyhez kötött iparok közt (Ipt. 10. §.) találjuk a kéményseprésen kívül a foglalkozásközvetítő és cselédszerzőipart, a bérkocsi, a hordáripart. Tény az továbbá, hogy Budapesten legalább a mozi-tulajdonosok egyrésze a foglalkozását iparnak tekinti és vállalatuk megkezdésekor iparigazolványt vált. Azonfelül ezen tisztán üzletszerű vállalkozásoknak iparrendészet alá vonása közérdekből kívánatosnak tűnik fel, úgy a közönség, mint az alkalmazottak szociális szempontjából. Ennélfogva, habár a budapesti kamara egy ízben a hatásköri bíróság álláspontját tette magáévá (Bp. 1911/5. XVII.), a kérdést végleg eldöntöttnek nem tekinthetjük és érdeklődéssel várjuk, hogy az ezen tárgyban illetékjövedelem iránt is érdekelt kamaráknak újból alkalmuk nyíljon a hozzászólásra.

Az ipartörvény revíziója. Az Ipartestületek Országos Szövetségének október 21-én tartott ez idei rendes közgyűlésén Gelléri Mór társelnök előterjesztésére tárgyalatott az ipartörvény revíziójának kérdése, annak sürgőssége kimondatott és ebből kifolyólag a Szövetség küldöttségileg eljár az új kereskedelemügyi miniszternél a kodifikáció munkálatainak siettetésére és azok során a kisiparosoknak a legutóbbi kongresszusi jegyzőkönyvben és az u. n. zsolnai határozatokban letett kívánságainak figyelembevétele érdekében.

Osztrák-bosnyák érdekképviseleti egyesület. Az osztrákok, mint mindig, úgy most is, jó példát mutatnak nekünk a gazdasági érdeksférájukba eső területek meghódítása körül. A legutóbb megalakult

Osztrák-bosnyák szövetség, mely az összes osztrák üzleti érdekképviselők és a kamarák kezdeményezésére jött létre, úttörő harcossá lesz az osztrák ipar érdekeinek Boszniában. A szövetség hivatalos helyisége a bécsi kereskedelmi és iparkamara székházában van, elnökei: Noot Hugó főrendiházi tag, Kuranda igazgató és Fürth Hugó dr.

Kamarai élet. Az *aradi* kereskedelmi és iparkamarának október 24-én Ottenberg Tivadar elnöklete alatt tartott teljes ülésén közgazdasági életünk számos nagyfontosságú aktuális kérdése tárgyalatott. A Maros szabályozása és hajózhatóvá tételének sürgős fogantatása iránt a kamara Varjassi Lajos titkár javaslatára országos akció megindítását határozta el; Zima Tibor másodtitkár referált az építkezésekkel kapcsolatos vállalkozási és munkabér-szerződésekből eredő követelések biztosításáról s a teljesülés a kérdés beható tanulmányozását határozta el. A kamara állást foglalt az államvasutak tarifaemelési szándéka ellen, továbbá az új telefondíjszabás tárgyában felterjesztést fog intézni a ker. miniszterhez az iránt, hogy a távolsági forgalomban tervbe vett díjazás díjtételei és zónái a kereskedőkre és iparosokra nézve kedvezőbb módon állapíttassanak meg. A munkások bérének szombat helyett a hetivásárok előtti napokon való kifizetése érdekében – Mátyás Jenő kamarai fogalmazó előadmánya alapján – a teljesülés mozgalom indítását határozta el a kamarai kerület iparvállalatai körében.

Ipari tulajdon.

Rovatvezetők : dr. Bányász Jenő,

a budapesti keresk. iparkamara védjegyhivatalának vezetője és dr. Klug Emii.

A tisztességtelen verseny ellen való védekezésről. *)

A német törvény 3. §-ában a tisztességtelen verseny főtípusait látjuk, az 1909. évi törvénynek mintegy alapját. A hirdetési túlkapasok, a valósággal ellenkező adatok és megjelölések, kidicsérések, – amennyiben a saját termékeknek meg nem engedett, továbbá a tényleges viszonyoknak meg nem felelő kiemeléséből állanak.

Ilyenek az *üzleti viszonyoknak*, (a vállalat terjedelmének, az alkalmazottak számának, a fennállási évnek, fiókoknak stb.) *valótlán, a közönség tévedésbe ejtése céljából való feltüntetésé*. Az üzleti körülményeknek, illetve adatoknak, így az áru minőségére, vagyis értékére nézve, úgyszintén mérvadó tulajdonságaira vonatkozó *valótlán állítások*, amelyek a személyek nagyobb körére rendelt üzleti kérdésben történnek. (Félselyem árunak egész selyemként való áruba bocsátása. Ha pedig ez oly áron történik, amely az egész selyemáru árának megfelel, az ily állítás a büntető törvény tiltó rendelkezései alá esik.) A minőség fogalma, külső és belső, sőt *immateriális tulajdonságokra* (pld. kiváló szakembereknek munkatársként való megnevezésére) is vonatkozhatik.

Ide tartozik továbbá az *áru eredetére* (a származási helyre), *a beszerzési forrásra* (földrajzi megjelölések jogosulatlan használat), *a beszerzési módjára* („Eredeti csomagolás”, „Tengeri úton szállítva” stb.), *az előállítás módjára* (természetes vagy mesterséges utón, gyárilag vagy kézművesség útján stb.), *az árszabásra* (beszerzési áron alul, saját ár, nevétségés ár

stb.), *kitüntetésekre, címekre* („szabadalmazva”, „udvari szállító”, „több éremmel kitüntetve”, „tanár”, „mérnök” stb.), *végül az eladás céljának megjelölésére* („üzlet abbanhagyás”, „üzletbontás”, „kiárúsítás” miatt mélyen leszállított árak stb.) és *az árukészlet mennyiségére* („100.000 pár cipő” stb.) vonatkozó valótlán állítások, amelyek a személyek egy nagyobb körére rendelt üzleti hirdetésben alkalmaztatnak és alkalmasak arra, hogy a vevőt más versenyzővel szemben *az illető vállalkozó ajánlatának előnyben részesítésére* befolyásolják.

Míg a 3. szakasz a tisztességtelen reklámok magánjogi következményeit tárgyalja, a 4. szakasz azok büntetőjogi következményeivel foglalkozik. A kereset tárgya az illető verseny cselekmény abbanhagyása, a hamis adatokat tartalmazó jelzéseknek eltávolítása és elkobzása. A pert megindíthatja a sértett, vagyis a 3. szakaszban előadott esetekben *bármely érdektárs*. Alperesként perbe vonható azon vállalat tulajdonosa, aki a jó erkölcsökbe ütköző versenycelekményt elkövette. *A munkaadó alkalmazottainak versenybeli cselekményéért verbe fogható*, amennyiben a közönséges gondosság alkalmazása mellett a tiltott versenycelekményről tudnia kellett.

A kereset érvényesítéséhez megkívánatik a *tudatosság*, a megtévesztési szándék fenforgása. Nem kívánja a teljes tudatosságot, elegendő a dolus eventualis fenforgása, a valótlán adatoknak megtévesztés céljából való alkalmazása. Ez esetben 1 évi fogház és 5000 M. pénzbüntetést állapít meg, vagy e büntetésnek egyikét. Különbséget tesz „unwahren” és „unrichtigen Angaben” között. Előbbi a 4., utóbbi a 3. szakasz alapján bírálendő el. A bíróság valamely kár vagy *elmaradt* haszon mennyiségét, az összes körülmények figyelembe vételével legjobb belátása szerint állapítja meg.

Az 5. szakasz megtiltja az oly nevek használatát, amelyek az üzleti forgalomban bizonyos áruk megjelölésére alkalmaztatnak, vagy ipari érdemekre vonatkoznak. Pld. „pilseni sör” megjelölésnek egy nem pilseni sörtermelő részéről való használata. Kivételt képeznek az oly megjelölések, amelyek idők múltán származásra utaló jelentőségüket elvesztették. így: „Bordeaux”, „Madera”, „Malaga”, „Cognac” stb. Az 5. szakasz értelmében állításoknak és adatoknak oly képes ábrázolások és egyéb jelzések is tekinthetők, amelyek arra számítanak és alkalmasok a 3. és 4. szakaszban felemelt adatok pótlására. A megtorlás a 3. és 4. §.-nál emiitettei analog.

A 6. szakasz az 1896. évi törvénytől lényegesen eltérő alakban a „*csődtömögárak*” *megjelöléssel folytatott visszaélések ellen irányul*. Megkívánja a pontos megjelölését annak, vajjon az eladásra szánt áruk még a *csődtömöghez* tartoznak, vagy már más kezekben vannak. Az oly áruk, amelyek már nem tartoznak a csődtömöghez, nem tekinthető „csődtömög-árunak”.

A 7. szakasz megkívánja az *ok félemlítését*, amely a kereskedőt az áruk kiárúsítására rábírta, a kiárúsítandó áruk pontos jegyzékének a bemutatását, (amelybe bárki az ok helyességének ellenőrzése céljából betekintést nyerhet), a megkezdés időpontját. (így: „A gyümölcsraktár”, „A tűzkárt szenvedett áruknak” kiárúsítása” stb.) E rendelkezések be nem tartását 150 M. terjedhető pénzbüntetéssel vagy fogházzal sújtja.

A 8. szakasz 1 évig terjedhető fogház és 5000 M.-ig terjedhető pénzbüntetéssel vagy ezen büntetésnek egyikével sújtja az oly vállalat tulajdonosát, aki a leltár szerint végeladásra szánt árumennyiséget a végeladás tartama alatt újabb árubeszerzésekkel kiegészíti. (Vorschieben und nachschieben von Waren).

*) L. lapunk 13. és 14. számát.

A védjegyeken feltüntetett kitüntetések, **érdemrendek.** A védjegyoltalmat keresők gyakran alkalmazzák védjegyeiken különféle kitüntetéseket, többek között érdemrendeket, kiállítási érmekeket. Az ily ábrák azonban nem tekinthetők oly árumegjelölésnek, amely a hasonló iparcikkeknek egymástól való megkülönböztetésére alkalmas volna, mert a fogyasztó közönség a kitüntetési jelvényeket általában, s így az érdemrendekre való utalásokat is kizárólag abban az értelemben fogja fel, hogy az illetőnek a kitüntetési jelvény használatára joga van. Nem keres és nem lát azonban az ily megjelölésekben megkülönböztető védjegyet, mert tudja, hogy ily kitüntetéseket nemcsak egy termelőnek vagy iparosnak van módjában megszerezni, kaphatják azt mások is, amiért is senkinek sem tiltható meg, hogy az általa jogosan bírt kitüntetési jelvényeket és érdemrendeket megengedett módon feltüntethesse és használhassa. Ami természetes is, mert a kitüntetés az iparcikk jóságát is jelzi, ennek feltüntetését tehát senki, akinek erre joga van, nem fogja elmulasztani. Az osztrák közmunkaügyi miniszter, a magyar védjegyügyi judikaturánkban következetesen hangoztatott ezt az elvet hasonlóképpen kifejezésre juttatta egy védjegytiltási perben, amelyben a kitüntetések feltüntetésére korábban jogosult a későbbi jogosultat kötelezni akarta arra, hogy a védjegyében alkalmazott címet a védjegy jellegzetes helyén – a vignetta közepén – (vagyis azon a helyen, amelyen a korábbi jogosult alkalmazta), ne alkalmazza. Az osztrák közmunkaügyi miniszter a keresetet a fent ismertetett okoknál fogva elutasította. Az ily kitüntetések ugyanis legfeljebb mint az összbnyomást alkotó részek vehetők figyelembe, a védjegy jellegzetes, distinktiv elemét azonban nem alkothatják.

A tényleges helyzeten alapuló védjegyek sorsa. A dolog természetében rejlik, hogy mihelyt az a tényleges viszony, amelyre a védjegyben foglalt adatok utalnak, megszűnik, az magában a védjegyben is megfelelően helyesbítendő. Kizárólag a tényleges viszonyra utaló szóvédjegyek egyébként hazai joggyakorlatunk szerint védjegyoltalomra igényt nem tarthatnak, mivel a tényleges viszony feltüntetésére bárki jogosult. Ezen általánosan elfogadott elv dacára az angol védjegyhatóság egy tűzi játékgyáros cég javára, mely több ízben megújított szerződések alapján 1866–1910-ig azt a kizárólagos jogot élvezte, hogy a londoni „Kristálypalotában” tűzijátékokat rendezhetett, a „*Kristálypalota*” jelzést belajstromoztatta. 1910. évben egy másik vállalat nyert a Kristálypalotától szerződést és ez időtől kezdve a másik vállalat is kezdte használni áruai megjelölésére a „Kristálypalota” védjegyet aképpen, hogy ahoz még a saját nevét is fűzte. A védjegy eredeti tulajdonosa erre védjegybitorlás címén perelte a versenyvállalatot, A bíróság a bitorlás fenforgását megállapította, mivel, úgymond, a kérdéses védjegy *a hosszú használati idő alatt* annyira összeforrott felperes-vállalatával, hogy az kizárólag mint vállalatának ismertető jele szerepel és a tényleges viszony megszűnése dacára nem megtévesztő. Alperest a kérdéses megjelölés használatától azonban természetesen nem tiltja el. Jogában áll, úgymond, a fogyasztó közönségnek tudomására adni, hogy ezentúl ő van jogosítva a Kristálypalotában tűzijátékokat rendezni, ezt azonban csak oly módon teheti, *hogy felperes védjegyét meg nem sérti.*

Postai bélyeg védjegyben. Az 1897: XXXVII. t.-c. 1. §-a az állam által kiadott és forgalomban lévő postajegyeknek utánzását és forgalomba hozatalát tiltja és 2. §-a szerint az is büntetendő, aki ily minő-

ségű jegyeket, hirdetéseket készít, illetve ilyeneket nem bérmentesítési célokra forgalomba hoz. Nem engedhető meg tehát, hogy valaki az állami értékjegyekkel megegyező ábrákat védjegyben feltüntessen.

Hasonló értelmű a kereskedelemügyi miniszter határozata a bécsi kereskedelmi és iparkamaránál 1910. január 11-én 40.786. sz. a. bejegyzett védjegygyel szemben. A szóban levő védjegy, úgymond, azért nem részesülhet oltalomban, mert a kihágási büntetőtörvénykönyv 58. §-a értelmében hamis bélyeg készítésére alkalmas lemezek, mintának, metszetnek és bélyegnyomásnak a hatóság vagy a közforgalmi papír kiadására jogosítottnak engedelmé nélkül való készítése, úgyszintén e tárgyokról lenyomat adása, büntetendő cselekmény. A bejelentő cég védjegye bélyegekből áll; az ábra előállításához tehát oly lemezre, metszetre van szüksége, minőt a törvény tilalmaz; a metszetekről védjegyei útján számtalan lenyomatot ad, mit a törvény szintén tilalmaz. Minthogy így a védjegy, úgymond, az 58. §. minden kritériumát kimeríti, mint közrendbe ütköző jelvénytől (vt. 3. §. 4. p.) az oltalom megvonandó volt.

Középületeknek és nyilvános szobroknak védjegyekben való feltüntetése. A szerzői jogról szóló 1884: XVII. t.-c. rendelkezései szerint középületek és nyilvános szobrok feltüntetése és sokszorosítása engedélyhez kötve egyáltalában nincs, s így azok védjegyekben is feltüntethetők.

A **cégbíróság által törölt cégtoldatot** „Magyar korona gőzkávégyár” védjegytulajdonos nemcsak cégében, de védjegyében sem használhatja jog- és törvénytörést.

A **„Monopol”** szó valamely városnévvel kapcsolatban a várost illetőleg kizárólagossági jog fenforgására utal. („Monopol Zagreb” szóvédjegy törlését a ker. min. elrendelte.)

Közgazdaság.

Bethmann-Hollweg a német birodalmi tanács drágasági vitájában nagy beszédet mondott a drágaság kérdéséről és ezzel összefüggésben Németország jövődő vámpolitikájáról. Az agrárpolitika legszélsőbb védelme volt e beszéd; teljesen vigasztalan azok szempontjából, kik 1817-re ha nem is a vámrendszer megváltoztatását, hanem túlhajtásainak enyhítését várják. Az alaphangja a beszédnek az volt, hogy amit a drágaság ellen Németország csak tehetett, azt megtette, a többi isten kezében van; Németország ragaszkodik vámrendszerének mai irányához, az 5½ és 5 márkás gabona vámokhoz és a rendszer veszélyeztetését látja, ha most – a takarmányhiány napjaiban – a takarmányok vámját leszállítjuk. Valóban, alig lehet tárgyilagosabban összefoglalni a beszéd lényegét, mint ahogy a gazdák lapja, a Szövetkezés – minden törekvését igazoltnak látva – azt egy közleményében összefoglalja. „A vámok felfüggesztése csak a nagykereskedelemnek használna.” „A húsbehozatal tekintetében csak Oroszország és Amerika jöhet számba. Oroszországra azonban nem szabad számítanunk, mert ott marhapestis van. Amerikából nem engedhetjük be a jószágot, mert ott texasláz van. A disznó és juh behozatala pedig meg van engedve.” „Az egész akció csak agitációra szolgál” stb., stb. A gazdák joggal fűzhetik e nyilatkozatokhoz, hogy „így beszél a nagyipari német birodalom kancellárja”, sőt a Köztelek a kancellár és az agrár-párt érdekében lelkes felhívást intéz a német választóközönséghez. Mi

azonban, – mondja a Magyar Gyáripar – akik a védővámok rendszerének fentartását szintén helyesnek és gazdasági szempontból üdvösnek tartjuk, akik azonban a körülmények kényszerítő hatása folytán nem zárkozhatunk el, nem a vámrendszer, de bizonyos vámok revíziója elől, mi nem állhat mik meg a német birodalmi kancellár beszédénél, hanem egy kissé utána nézünk a tárgyalások folytatásának is. És akkor azt látjuk, hogy ezt a beszédet a német birodalmi tanács tagadhatatlanul fagyosan fogadta. Hogy még azokban a körökben is, melyeknek fegyverbarátságára a kancellár épen e beszéd alapján számított, a kancellári szélső álláspontot túlzottnak találták. Tessék csak elolvasni e tárgyalásokat s akkor azt a benyomást nyerjük, hogy ez ügyben nem Bethmann-Hollwegé az utolsó szó. Hogy 1917-ig sok minden történhet. Hogy akár a vámrendszer következménye a drágaság, akár nem (a minthogy nem is egyedül a mai vámpolitika következménye), hatását igenis éreztetni fogja a vámtételek megállapításánál. Mert, akik a kancellár után a tárgyalásban felszólaltak – nem az u. n. Fortschrittlerék és szociáldemokraták, hanem a flottáért lelkesedő német nemzeti liberálisok és a parasztpárt részéről, azok más véleményen voltak, mint a kancellár. Azok igenis azon a véleményen vannak, hogy alapos élelmiszerdrágaság van, sőt, hogy husinség fenyeget s – bár ragaszkodnak a vámrendszerhez, mégis erélyes rendszabályokat sürgetnek. Sőt a parasztpárt szónoka – s ez a párt számít valamit a centrumban, melyre a kancellár spekulál – határozottan szemére hányta a kancellárnak vámdoktrinarizmusát s olyan szükségrendszabályokat hozott javaslatba, melyek nagyon alkalmasak arra, hogy megingassák a kancellár merev álláspontját. Nevezetesen az argentiniai husbehozatal mellett foglalt állást, a behozatali jegyek korlátozását tette szóvá és megtámadta a latifundiumokat, melyek helyébe paraszthitbizományokat kíván ültetni. Így állanak a dolgok, tehát korántsem olyan rózsásan a világ agráriusai számára, mint ők hirdetik.

A magyar nép állapota és az amerikai kivándorlás cím alatt most jelent meg Neményi Bertalannak akadémiai dicsérettel kitüntetett munkája. (Modern Könyvtár.) Az igen alapos tanulmányra valló könyv végső konklúziója, röviden összefoglalva a következő: A radikális birtokreform, mely a társadalmi probléma megoldásának egyik leglényegesebb feltétele, máról holnapra meg nem valósítható. Az időt, mely a nagy reform keresztülviteléig még le fog folyni, arra kell fordítani, hogy a magyar népesség arányosabb és célszerűbb területi megosztását keresztül vigyük. Amilyen természetes, hogy a munkanélküliség és munkahiány, ez a két egyformán súlyos betegsége gazdasági életünknek, helyes szervezés mellett egymást ellentétes voltuknál fogva neutralizálják, épp oly kevésbé vetődött fel eddig ily céltudatos szervezésnek még csak az eszméje is. Pedig mily óriási perspektíva nyílik meg egy ily reform gondolata nyomán. Nemcsak a munka és munkás-kérdés nyerne egy csapással megoldást, nemcsak a kivándorlás válnék ezáltal feleslegessé, nemcsak a városokba való mértéktelen tódulásnak venné a kielégítő mezei munkaalkalom elejét, de maga a végleges földreform is hatalmas támasztékra találna a népesség új, célszerűbb s a tényleges igényeknek jobban megfelelő elrendezkedésében.

Az iránt a szerző sem ringatja magát csalóka ábrándokba, hogy mindez még ma, egy csapásra meg fog valósulni. De azért a leghatározottabban perhorreszkálja mindennemű, akár erőszakos, akár ravasz, akár morális kényszereszközökkel történő megakadályozását, vagy akár csak megnehezítését a kivándorlásnak.

Mert ha pillanatnyi, ideiglenes palliatívumokról szó lehet, akkor ezek semmi esetre sem állhatnak ilyen, a nép szabad akaratelhatározását korlátozó intézkedésekben, hanem csupán a meglevő természetes kivándorlásnak oly irányba terelésében, melyben a nagy nemzeti erővesztésért némi kis kárpótlásra nyílik kilátás. Nagy gyakorlati érzékkel mutat rá a szerző egyfelől azon módokra, melyekkel a kivándorlást külkereskedelmünk fejlesztésének eszközévé tehetjük s másfelől a kivándorlóknak az anyaországgal való szoros kapcsolatát fenntarthatjuk s az összesség javára fordíthatjuk.

Felelős szerkesztő : **Dr. LÁNCZI JENŐ.**